

ERENG

F. Liiv.

Nr. 3 MÄRTS 1940

S I S U :

- L. So on p ä ä — A. H. Tammsaare †
K a r l L a a n e — Vabahariduslikust selgitustööst.
H. L. — Tagasilööke lavamoele — „Vidriku parun“.
E. O j a — Harjumaa avalikud raamatukogud.
K a a r e l M u r d e l — Juhuslikud juhid.
P. P u u s e p p — Kuidas parandada...?
K a r l L a a n e — Viru ranniku vabaharidustöö
väljadelt.
E. O. — Märkmeid vabaharidustöö mõistest.
M. J. — Märkmeid meie raamatukogunduse mine-
vikust. (Järgneb.)
N u r m e M a n g a l a — Kulduur ja kultuur.
Mitmesugust.

ARIENG

× VABAHARIDUSTOO JA MAATEATRI AJAKIRI ×

Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender. Tegev toimetaja Leo Soonpää.
Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus tn. 2, tel. 452-64.
Ilmub kord kuus, väljaarvatud 2 suvekuud. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas.
Üksiknumber 25 senti.

Nr. 3

20. märtsil 1940

XIV aastakäik

L. Soonpää

A. H. Tammsaare ✧

Meid rabas äsja raske kaotus. Meie suurim kirjanik A. H. Tammsaare lahkus ootamatult elavate kirjast. Algul nagu ei tahtnud seda uskudagi, sest kadunu oli veel parimas loominguhoos. Alles möödunud jõuluks ilmus tema sulest uus romaan „Põrgupõhja uus Vanapagan“, missuguse teose kohta lugejaskonna arvamised diametraalselt erinesid. Ja see on peagu reegliski kujunenud, et kui ühe kunstiteose kohta arvamised lahku lähuvad, siis on meil kindlasti tegu väärtteosega, sest inimene on juba niivõrd ebatäiuslik, et vaid keskpärane asi võib pretendeerida üldisele mõistmisele.

Kurbusega lahkunut mälestades heitkem põgus pilk ta loominguale.

A. H. Tammsaare astus meie kirjandusse naturalistlikult häälestatud külanovelliga, milles kirjaniku talent juba esimesel pilgheitel vastu paistis. Esimestes kirjanduslikes teostes Tammsaare vaid kirjeldas elu. Ta „Vanad ja noored“ ei püüa lahendada mingeid probleeme, vaid sisu kirjanik jutustab meile suure erapooletusega lihtsa loo, mis oma elulisusega lugejat haarab. Kuigi need jutustused olid oma lihtsuses paremad kui tol ajal ilmunud teiste autorite samateemalised teosed, ei osutatud neile siiski erilist tähelepanu.

Märksa rohkem elevust tekitasid aga

Tammsaare üliõpilastenovellid — „Pikad sammud“, „Noored hinged“ ja „Üle piiri“. Siin kirjanik asus viljelema ala, mis meie kirjanduses tookord veel päris söödis seisis. Neis novelles kergib esiplaanile psühholoogiline esitus. Tammsaare läheneb oma probleemile huvitavalt. Ta ei lasku raskepärasesse ja põhjalikku analüüsi. Ta ei

püüa inimhinge lahestava hingeanatoomi teaduslikkuse ja süsteemikindlusega, ta vaid kujutab kergeid elamuste vinetusi, muljendeid, impressioone. Kuid ta oskab kujutada nii valida, et neist hinge pisielamustest kujundub elav inimene. Need noored, keda Tammsaare oma novelles meile annab, elavad. Me usume neid ära tunda võivat ka hoopis teissugustes olukordades kui kirjanik neid kujutab. Ja see on psühholoogilise novelli õnnestumise parimaks tunnustajaks.

Ka novellis „Kärbes“ ja äärmiselt tihedakoelises „Varjundeis“ kirjanik jätkab psühholoogilist käsitlusviisi. Nende teostega on Tammsaare eesti kirjandusele vallutanud uue ala. Kujutades meie intelligenti debüüti elulaval, ta saab esimeseks meie intelligenti elu maalijaks. Kuid see pole Tammasaare õige missioon. Ta isiksus on niivõrd suur ja rikas, et temas peegeldub kogu meie tõu omapärasus. Seepärast ta pöördub meie rahva elu algallika, maa juure tagasi.

Ta romaan „Kõrboja peremees“ on üks eesti kirjanduse meisterteoseid. Eepiline element koos peene analüüsiga annavad teravikulise kunstiteose. Seda raamatut lugedes tunned igalt leheküljelt kodust hõngu. Iga kuju, iga olukord on siin puht-eestiline. Tunned: see on luu meie luust ja liha meie lihast. Kuid märkad ka seda: need inimesed on mõeldavad igal teiselgi maal, iga teisegi rahvuse hulgas. Nad on inimesed kõige üldsemas mõttes ja seepärast on „Kõrboja peremees“ internatsionaalne teos. Seepärast peaks sellele teosele tee olema avatud iga rahva kirjandusse. „Kõrboja peremees“ ongi tõlgitud soome, ungari, saksa, läti ja rootsi keele, kuna prantsus- ja tšehhikeelne tõlge on valmimisel.

Tammsaare peateoseks tuleb aga pidada viiekõitelist suurromaan „Tõde ja õigus“. Selle teose üksikasjaline vaatlus osutub käesoleva kirjutuse raamides ülearuseks, sest vaevalt leidub inimeste hulgas, kes neid ridu loevad, niisuguseid, kes „Tõde ja õigust“ poleks lugenud. Märgime vaid nii-

palju, et „Tõde ja õigus“ annab pildi kogu meie rahva elust. Maa kui ka linna ühiskond leiavad siin käsitlemist. See teos on niivõrd suur ja vägev, et ta põhjalik läbitöötamine ning omakstegemine lugejaskonna poolt veel palju aega nõuab. Selle teosega pole meil veel õiget distantsti. Me ei märka veel kõike, mis siia on talletatud.

Ka „Tõde ja õigus“ on leidnud tee maailmakirjandusse. See on tõlgitud soome, vene, saksa, läti ja hollandi keele. Ka poolakeelne tõlge oli juba valmis, kuid sõja tõttu see jäi ilmutata.

Tammsaare hilisemad romaanid — „Elu ja armastus“, „Ma armastasin sakslast“ ja „Põrgupõhja uus Vanapagan“ — tutvustavad meile kirjanikku uuest küljest. Ikka rohkem ja rohkem hakkab neis teoseis läbi paistma Tammsaare kui filosoof. Neis teoseis kirjanik üritab oma isikliku seisukoha võtmist. Ta paradoksid ja aforismides avalduvad ta tõekspidamised üha selgemini. Sama märkab ka ta näidendis „Kuningal on külm“.

Tammsaare elutööd vaadeldes ei saa märkimata jätta ta näidendit „Juudit“, milles kirjanik tuntud piibliaine on omalt seisukohalt läbi töötanud. Ta on piibli naiskangelase teomotiive kujutanud väga omapäraselt ja julgelt, kuid usutavus on siin märksa suurem kui näiteks Hebbeli samateemalises teoses. „Juudit“ on leidnud erilise tunnustuse juutide poolt, kes leiavad, et Tammsaare teose naiskangelane on saja-protsendiline iisraeli tütar.

Tunnustust väärivad Tammsaare miniatuurid ja novellid kogudes „Poiss ja liblik“ ning „Pöialpoiss“. Nende üksikasjaline eritlus siinkohal peab kahjuks ära jääma, kuigi nad oma väärtuselt nii mõnegi kaasaegse paksukõitelise romaani ületavad. Ja kui veel nimetada Tammsaare publitsistlikke raamatuid „Sõjamõtted“ ja „Sic transit...“, siis oleme maininud peaaegu kõike, mis Tammsaare algupärast on meile annud.

Karl Laane

Vabahariduslikust selgitustööst

Vabaharidusliku selgitustöö ülesanded võiksimel liigitella 1) selgitustööks ja kultuuripropagandaks laiemates rahvahulkades ja 2) aktiivsete jõudude instrueerimiseks seoses nende tihedama organiseerimisega. Arusaadavalt on mõlemad nimetatud ülesanded vajalised, ja mida rohkem on nende teostamisel konkreetset alust ja sisu ning tegudesse viivat, kultuuriliselt aktiveerivat jõudu, seda parem.

Selles vabahariduslikus selgitustöös on loomulikult peamine ülesanne täita vastavatel keskorganisatsioonidel, kusjuures on tähtis ka nende omavaheline vastastikuselt respektiiv, koordineeritud tegevus. Kuid peale sellekohaste erikeskuste ei saa jätta tähele panemata ka muid rahvahulkade kultuurilist meelsust kujundavaid avaldusi, mida on tänapäeval kahtlemata rikkalikumalt kui minevikus: ajakirjandus, raadio, kino, mitmesugused rahvakogumised jne.

Raadio on juba kujunenud üheks mõjuvaks kultuuriteguriks ja selgitusvahendiks oma mitmekesise kavaga ja kättesaadavusega peagu igas olustikus. Kultuurilise selgitustöö seisukohalt tuleb eriti hinnata mitmesuguseid erisaateid, praktiseeritavaid mõtisklushetki, mõningaid põiminguid ning aktuste ja selgituskoosolekute ülesandeid, kui nende kavad on hästi koostatud ega piirdu ainult trafareetsete üldsõnadega. Tuleb hinnatavalt märkida meie ringhäälingu head tahet ta otsinguil, eriti viimasel ajal, püüdes kaasa aidata kuulajate kultuurilise mõtlemise ja tundmise kasvatamiseks.

Vabaharidustöö tõhustamise seisukohalt oleks põhjust soovida, et ringhäälingu saatekavas oleks siiski rohkem ka sellekohaseid erisaateid. Üldselgitavate loengute kõrval on kindlasti vajadus ka konkreetsete juhendite andmiseks tegelike vabaharidustöö ja organisatsiooniliste küsimuste alalt sellekohaste perioodiliste lühisaadetena. Samuti on vajaline esitada tegelikke töönäiteid, näi-

teks näitlike õpiringide töökoosolekute ja klubiõhtute osas jne., millede vastu kogemuste kohaselt tuntakse küllaldast huvi.

Peale raadio väärrib samuti rohkem tähelepanu ka ajakirjanduse intensiivsem kaasalöömine rahvakultuurilises selgitustöös. Seegi osa vajaks organiseerimist, et ilmuks järjekindlamalt vastavaid selgitavaid kirjutusi, ülevaateid sellekohaseist ettevõttest jne. Sellestki on kultuuritegelaste ringkondades olnud korduvalt juttu, et rahva üldhuvides oleks tarviline, et ajakirjanduses tihti domineeriv äriprintsip annaks rohkem maad ka rahva- ja rahvuspedagoogilisele printsibile. Sellelt seisukohalt tuleb arvestada ka kino väärtust ja ülesandeid.

Rohkem veel kui üldajakirjandus vajab tähelepanu vabaharidustöö eriajakirja küsimus. Säärases ajakirjas tuleb näha hädavajalist avaldust, ilma milleta ei saaks ka muul, puht-organisatsioonilisel, tegevusel olla täielist edu: puuduks pidevam kontakt organisatsioonidega ja aktiivsete tegelastega. See ajakiri ei peaks piirduma ka mitte ainult ühe organisatsiooniga, vaid peaks leidma levikut kõigis vabahariduslikes org-ides ja laialdasemas tegelasperes. Et see võiks teostuda, on tarvis ajakiri kõigiti rajada, nii sisult kui ka välimuselt, soliidsemale alusele, mis muidugi on eeskätt ka majanduslik küsimus. On arusaadav, et selleks vajalised toetused ja ka juuremaksud, vähimalt esialgu, ajakirja läbilöövuse saavutamiseks. Kuid neis kulutusis tuleb näha niisama vajalist väljaminekut kui muiski vabahariduslikes ettevõtetes. Välja arvatud mõned erialalised ja noorsooajakirjad, on meil ainsaks vabahariduse ajakirjaks „Arenng“, mille avardamine ja tugevdamine vajaks kindlasti suuremat tähelepanu.

Nagu eespool märgitud, lasub vabaharidusliku selgitustöö pearõhk ikkagi vastavate keskorganisatsioonide endi tegevusel, kusjuures loomulikult pearõhk peaks keskendumata vabaharidusliku põhiorganisat-

siooni ümber, milleks selle asutamise kavatsuste kui ka tegelike püüete kohaselt peaks olema Eesti Haridusliit.

Otstarbekat arendamist vajab keskorgide eneste tegevuse korraldus ja jõudude ning ressursside rakendamine. Oleks ekslik, kui loodaksime kogu vabahariduslikku selgitustööd teha kas ainult keskustes või jälle ainult kohtadel käies. Nende tagajärjekus on vastastikuselt olenev ja omavahel tihedasti seotud.

Keskuste kaudu teostatava selgitustöö avaldustest ei saa jätta märkimata eriti mitmesuguseid kursusi ja päevi, kusjuures viimased oma üldilmega mitmekesisema ja huvitavama kavaga võiksid kujuneda tõhusaimaks kultuuripropaganda avaldusiks ka laiemale publikule. Ei saa alahinnata ka mitmesuguste orgide tähtpäevade, aastakokkutulekute jne. puhul nende avalduste kasutamist, mis aitaksid mõjuda kokkutulnuile vaimustavalt ja kultuurilisi püüdeid sisendavalt, eriti veel kui kokkutulijad asuvad laiali üle maa ja vaja on nende tihedamat vaimset koondamist keskorgi püüete ümber.

Kuid igal juhul jääb oluline ülesanne selgitustööle kohtadel, milleks tavaliselt vabaharidustöö konsulendid-instruktorid teostavad ringreise, instrueerides seltside tegevust ja pidades ühtlasi ka avalikke kõne- ja loenguõhtuid.

Kui ka kõik erialade instruktorid-konsulendid täidaksid ühtlasi ka vabaharidusliku tegevuse selgitamise ülesandeid, oleks olukord muidugi parem. Sinnapoole igatahes tuleks püüda, et iga konsulent oma eriala kõrval oleks ka üldistest vabaharidustöö küsimustest huvitatud ja nende tundja. Ka tõeliselt heatahtlikku koostööd kohtadel võiks loota vaid siis, kui sama püüet teostataks ka erikeskuste tegelaste poolt ja kui see avalduks ka nende instrueerimiskäikudel!

Meie vabaharidustöö konsulentide ülesanded on paraku liig laialdased ja tegevuspiirkonnad nii suured, et vaevalt nad suudaksid põhjalikumalt täita oma ülesandeid kohtadel, liiati veel, kui nende ülesannetega on paralleelselt vastutav ülesanne keskuses. Oleks tarviline, et konsulendid kohtadel

käies saaksid kohal peatuda mõne päeva, et selle aja jooksul põhjalikumalt tutvuda kohalike oludega, instrueerida tegevusringe nende töö juures, korraldada seltside tegelaste nõupidamisi ja võimaluse korral neile ka lühikursusi. Sel puhul avalik kõneõhtu oleks peamiselt üldiseks selgitus- ja propaganda-avalduseks.

Tegelikult tuleb aga siiski enamasti piirduda vaid ühepäevaste peatustega. Arusaadavalt tuleb siis piirduda peamiselt avaliku selgituskoosolekuga. Kõigi teiste ülesannete lahendamine suurendab koormatust ja see, kes aastaid, tihti kuude viisi päeva päeva kõrval alati uutest oludes, on seda ülesannet täitnud, tunneb, kuidas see amet lõpuks selle täitjale avaldab oma väsitavat mõju. Kuid arusaadavalt ei saa sellest alati hoolida, sest idealismile jääb vabaharidustöös ikka oma osa, eriti mis puutub nende tegevusse, kes tahavad teisi milleski veenda.

Üheks parimaks mooduseks kohaliku seltsitegevuse instrueerimiseks on konsulendi külastuse puhul kutsuda enne loengut kokku seltside tegelaste nõupidamiseks. Sel koosolekul saab juba lähemalt mõtteid vahetada ja arutella tegelike vajadusi ja võimalusi. Ka oleks see konkreetseks sammuks seltsidevahelise koostöö edaspidiseks arendamiseks. Ses mõttes vabaharidustöö konsulent täidab ühtlasi orgide vahelise lepitaja ja otstarbekama koostöö instrueerija ülesandeid, mis mõttes tegelikult ta ülesanne ei piirdu ega ole ka seni piirdunud ainult oma eriorgiga. Kui kohapeal tegutseb näiteks õpiringe jne., siis oleks soovitav, et needki konsulendid külastaksid kohalikele seltsidele, mille kaasas antavad juhendid on kindlasti suurema väärtusega kui ilma selleta peetavad loengud. Seepärast tuleks soovitada, et kohalikud orgid ise ka ära kasutaksid konsulentide kohaletuleku, et sel oleks rohkem tagajärgi.

On ju arusaadav, et konsulendid ise ei saa kohtadel tegelikus vabaharidustöös kuidagi palju ära teha, peale selgitustöö, nagu seda vahest on nõutud. Seepärast peaohk lasub ikkagi kohalikel tegelastel ja nende otstarbekohasel töökorraldusel,

kusjuures suure tähtsusega on kõigi seltsi-
liikmete aktiveerimise küsimus.

Ühenduses üldise vabaharidusliku selgi-
tustööga on üheks tähtsaimaks probleemiks
vastava selgitusmaterjali küsi-
mus. Selleks on seni olnud peamiselt val-
guspildid, mis ka laiemat publikut, eriti
külad, kokku meelitavad. Ei saa väita, na-
gu kaoks valguspiltide osatähtsus ka uute,
moodsemate vahendite tulekuga — loengute
selgituses jääb valguspildile kindlasti alati
väärikas osa, kuna tema kasutamise võima-
lused on võrdlemisi paindlikud. Suuremat
tähelepanu ja avaramaid võimalusi vajab
meil uute valguspiltide seeriade koostamise
küsimus. Selles osas meie valiku võimalused
ei ole väga avarad, eriti mis puutub ko-
dumaistesse kultuurialadesse: meie omakul-
tuuri arengulugu, iseseisvusaegsed kultuuri-
saavutused, ringvaated kaunil kodumaal jne.
Vaja on koostada ka piltlikke selgitustabe-
leid, plakateid jne.

Muidugi on tarvis sellekohaste huvita-
vate materjalide kogumiseks ja korraldami-
seks leida võimalusi vastavate tööjõudude

rakendamiseks ja ka teatavaid ressursse.
Seni on kahjuks need võimalused keskorg-
ides olnud võrdlemisi piiratud. Kas aga ei
oleks põhjust eriti praegusel momendil,
seoses meie rahvuskultuurilise propaganda-
vajadusega, selleks leida vajalisi võimalusi?

Ei saa aga siiski piirduda ainult valgus-
piltidega, vaid vabahariduslikus selgitus-
töös on tarvis leida võimalusi ka moodse-
mate vahendite kasutamisele võtmiseks.
Neist tuleks eeskätt märkida eriti kitsa s-
filmi, mis on kerge kaasas kanda ja käsi-
tada. Samuti ootame rändkinno mõtte
teostumist ja selle rakendamist peamiselt
vabaharidustöö teenistusse. Arusaadavalt
tuleb nende puhul mõelda ka vastavate kul-
tuurfilmide soetamisele, eeskätt kodumais-
telt kultuurialadelt, mis oleksid mõjuvaima-
teks kultuurilise selgitustöö materjalideks.

Kokku võttes vabaharidusliku selgitustöö
ülesanded on tänapäeval olulise tähtsusega,
nende teostamiseks on vaja mitmekesiste
asjaolude otstarbekat arvestamist ja koos-
tööd ning võimaluste leidmist nende tõhusa-
maks teostamiseks ka majanduslikult.

H. L.

Tagasilööke lavamoele — »Vidriku parun«.

Üks nähtus maalavade repertuaarivalikul
on moe ja suurmoe jälgimine, mis kipub
paiguti moodustama n.-ü. teatrisuuna. Mood
on, et ei nõuta teatavasisulist või -suunalist
repertuaari, vaid kirjastusilt nõutakse liht-
salt „uuemaid tükke“ või koguni — „mis
trükist on tulemas“, s.o. kirjastuse viimast,
ja kui saaks, siis veel ettepoole.

Suurmood aga on lasta üle oma lava
seda, mis samal ajal läheb pealinna teatris.

Maateatri teatrisuund, niisama reper-
tuaariküsimus on küsimused omaette, mis
vajaksid sõnavõttu, kuid siit jäägu nad
välja; siin teeme aga väikese tagasilöögi,
ja seda omakorda suurmoe nimel. Ja just,
et suurmood on annud ka tagasilööke, nii

Töölisteatri „Kroonu-onu“, Estonia „Ameerika
Kristus“ ja Draamateatri „Juudit“.

Meil on teada vanameistrite „raudvara“
(A. Kitzberg, Ed. Vilde...), kuid olgu n.-ü.
„keskmikust“ meenutada mõnd tükki, mis
võiks tulla mõne aja tagant lavale hea mõ-
nusa mänguna.

Olgu selles mõttes siin vaadeldud Tam-
mann-Särevi „Vidriku parun-
nit“, 3-vaat. dramatiseeringut A. T. sama-
nimelisest romaanist. A. Tammann isegi on
kirjutanud peamiselt näidendeid, ja mitte
just halbu, kuid seda ei saa täies ulatuses
ütelda nimet. romaani kohta. Lavastaja
A. Särev aga ei olegi dramatiseerinud ter-
vet romaani, vaid just selle parema poole,

ja nii ongi saadud hea iseseisev näidend.

Kandev mõte tükil on ärkamis- aegne mulkide võiduajamine mõisnikega kogu oma välises elamises ja olemises. Seda kehastav kuju ongi „parun“—Jaak, kelle võitlus või eesti jonn imbub ta isiklikkugi ellu, põhjustades paljusid hingeelulisi nähtusi kogu mängu ulatuses. Nii on tüübid kindlad, selgekontuurilised, ja nende tegutsemised on täiesti põhjendatud.

Dialoog tükil on voolav, mahlakas ja lopsakalt elulähedane, vahest paiguti liialtki. Ülearust lopsakust on A. Särev pehmendanud, kuid seda võib iga lavastaja omakorda veel reguleerida, nagu üldse tükk kohendatakse „oma käe järgi“. Niisiis — etteheidetavast rõvedusest saab üle!

Lavaliselt on tükk elav ja mõjukas. Mäng murrab sisse juba avastseenist alates ja vähe on jutustamisi mängu edasiviimiseks (olevate juures peatume eraldi). 1. vaatus mängib talgu taustal ja hoos; 2. vaatust kannab just seesmine pingeline, mis areneb küllalt pinevaks ja tõuseb dramaatiliseks; 3. vaatuses tõuseb pingeline veelgi, on välist efekti, „tapmist ja tagaajamist“, paar saab „kokku“, kuid mitte tavalisel „haledal ja armsal“ viisil. Punkti paneb lõppu kokkuvõtliku teose ideena „paruni“ lõplause.

Lava on kogu mängu kestes sama — taluõu. **Tegelasid** — kandvaid — 6 mees- ja 4 naisosalist, peale nende pisiosi ja rahvast, mis annab juure panna või ära võtta.

Lavastusmärkmehed. „Parun“ **Jaaku** võib välisilmelt käsitleda kahest põhilaadist — 1. habestunud külamehenässina, kes tööga on enda vimma murdunud ja ainult murdmisega end üles vinnab, või teadlikumalt oma sihile rühkivana, mille juures ta on ümbruskonnast vaimselt üle, (seda ilmestab ta kõrge laup, avar ilming ja korralik välimus). Kuid mõlemal juhul on J. kinnine ja oma jonnis ta alla ei anna.

Lõmpsi Märt — kõigiti vallavanem „kolmat aega“, Jaagust laiem ja igat kanti suurem, kuid igal juhul enam füüsiline.

Mõimaru Kaarel, Märdi „eraadjutant“, on tavalisi palvevennast võõrmündreid, kuid tänu näitejuhile ja osalisele, kui nad oskavad selle mängu tuua uudset.

Perepoeg Kustas on nagu karu, kuid ärgu arvatagu, et ta siseilm on niisama nüri. Ta on „oma isa poeg“ — niisama kinnine, kuid tegutsemiseks tal puudub motiiv nagu isal, kelle kinnisus omakorda poja oma pigem süvendab.

Perenaine Leena — heasüdamlik pereema, kes vaigse valuga kannab oma koormat.

Huvitavad nagu paarid härjad on popside paar. **Neist Päss** on päss ja **Taavet** — selgema ilmega vanamees. Sellest lähtudes võiks nende tekstigi vahel ära vahetada. Popsidele sekundeerib nende naistepaar: **Maali** — hea lai eit, samasuguse jututooniga, ja **Epp** — kõhetum ning kibedam. Ka siin võiks vajadusel teksti vahetada.

Omaette vahepala on **Leenardi perenaine Mai** — tal on juttu ja kilavat häält, on ümar ning esiletükkiv, mistõttu talle tuleks võimaldada mõnd välist uhkusesetki.

Mäng ei kaota, ennem võidab, kui **Aljaku Juula** ja **Parve Päärn** ära jäävad.

Kärped on ju maitseasi ja olenevad sellest, mida soovitakse esile tõsta, kuid olgu siingi mõned vihjed.

I. v. Mängu tempo huvides ja ka sellepärast, et Pässul ja Taavetil tuleb kaua laval viibida purjus päi ja kinnise suuga pealt kuuldes Märdi ärplemist, võiks kärpida: lk. 9, 10 Märdi-Kaarlit, lk. 12 Pässu-Taavetit ja lk. 13 Maali-Epu mängutuleku. Naiste **Leena** ja **Maie** lavaletuleku juttu võiks kiirustada (17) ja piinlikkuse momenti **Leenale** popsinaiste poolt vähendada lk. 18 ja 19.

Talguliste lavalejooks lk. 24 ja 25 võib paljude sõnade tõttu hakata venima või lähedavad sõnad kaotsi, seepärast alles jätta ainult olulisim.

Lk. 29 ärplemist mitte lasta kohe algul norivasõnaliseks, samuti lk. 32 ja 33, et **Jaagu** sõnatus ei tükkiks liiga kihlveole, mis võib ilmselt lasta aimata ta võitu.

Lk. 37—39 popsinaiste juttu tuleb tugevasti piirata, kuna see on ju peremehe suhtes piinlik.

Nüüd aga selle vaatuse olulisimaid kärpeid. Mitte mängu algul välja näidata,

miks Jaak on säärane nagu ta on! Seega lk. 41—43 seada nii, et asja põhjus ei ilmneks selgesti, ning lk. 43 Pässu pikk seletus võiks olla ainult: „Nojah, see tähendab: mõisnikuks. Asi juhtunud nii“ ning nüüd katkestagu jutt Taavet, kes tuleb sisse viinadega, ja vaatus läheb edasi nagu raamatus. Mõisaparuni piitsahoop ja „mats molkus“ selgugu ise mäidendi lõpupoole!

II v. Lk. 47 ja 48 pehmemdada Jaagu ja Kaarli nokkimisi. Olulisim on Parve Päärna ärajätmine. Siin võiks mängida lk. 61 — Jaak jääb laua ääre mõtteisse ning on märgitud „Pikk paus“, edasi lk. 61—67 lõpuni ära jätta ning „pausi“ katkestab Leena lk. 68, kes tuleb sisse ja küsib Kustase järele.

Halb koht on see, kus sisse tuuakse läbipeksetud Kustas, lk. 69, kes peaks viidama kiiresti arsti juure, kuid tekst näeb ette pikka jutlemise ja laseb tuulel kanda juttu veel naabertalustki. Siin võiks kõigepealt tühja lava tagant kosta riiuhüüdeid ja sajatusi lk. 70 ja 71 järgi ning siis alles toodagu Kustas lk. 69 järgi, kelle juures üteldakse hädalisimaid lühiarvamisi lk. 70. Kogu vaatus lõpp läheks juba kiirustumisega arsti juure.

III v. Lk. 81—86 võiks Leena ja Maie jutt olla tagasihoidlikum ning selles tuleks hoiduda ülearusest venitamisesest, kuna perenaine esineb niigi tagasitõrjuvana ja Leena ei ole ju pahatahtlik jutukandja.

Lk. 91—93 Jaagu-Kustase vahelist sõne-

lust piirates võiks vaikivat ja napolisõnalist pinget tõsta, kuna see on ähvardavam. Lk. 100 ja 101 Leena-Jaagu stseenis võiks Jaagu ägedust ja valimatuid sõnu Kustase suhtes tugevasti piirata — see oleks osalisile kergem ja vaatajaile on asi niigi selge.

Uudismomendina lk. 102—103 asemel võiks sisse tuua romaanis oleva südamliku kingituse toomise Jaagu poolt Leenale, et hilisem talumüümise teade oleks rabavam. Jaagu poolt see on aga vägagi mõistetav: ta ostis mõisa, elutöö on korda läinud, ja nüüd hetkeks ta mõtleb eluseltsilisele — toob talle kingituse.

Lk 107 ja 108 Jaagu ja Märdi veelkordne ärplemine ei tarvitse olla nii pikk — las kiri teatab ja Liisi loeb lehest, milles asi seisab ning kus on trumbid. Lehelugemine ise lk. 112 ja 113 ärgu pidurdagu lõpuhoogu, vaid sündigu koguni nii, et Liisi selle lugemise tõttu hakkab Jaagule koguni meeldima kui minia.

Lk. 116 alates, kus Jaak niigi mõistab asja ja Kustasel on paha oma varemast käitumisest, kuna isa ikkagi on talitanud hästi, võiks ülearuseid sõnu jälle piirata.

Lõppmoment: „Olgu Vidriku Jaagu mehine mehetüüp meile eeskujuks ja olgu tema teod meile õhutuseks ja julgustuseks!“ See on iseteadlik mees mõnulemas oma elutöö esimeses röömus, kuid meile ta on kui eestluse monument, mis laseb tükki nimetada ka heaks näidendiks riiklike tähtpäevade ja rahvuspühade puhuks.

E. Oja

Harjumaal avalikud raamatukogud

Möödunud aasta detsembris hakkas kehtima Harjumaal uus avalike raamatukogude võrk. Selle järele on nüüd Harjumaal 112 av. raamatukogu 27 osakonnaga, kusjuures 41 raamatukogu ülalpidajaiks on vallaomavalitsused ja 71 kogu kuulub mitmesugustele seltsidele.

Meie ülemaalist raamatukogude võrku tahetakse niipalju täiendada ja tihendada, et

see arvuliselt ühtuaks avalike algkoolide võrguga. Õige mitmelgi maakonnal, kes raamatukogude küsimust on võtnud teatava ükskõiksusega, tuleb õigegi tublisti uusi raamatukogusid juure asutada, et raamatukogude võrk võiks rahuldavalt täita oma ülesandeid. Harjumaale kiituseks peab ütlema, et see maakond on pidevalt hoolitsenud selle eest, et raamatukogud oleksid kättesaadava-

vad kõigile maakonna elanikele, ja tulemuks on see, et juba nüüd ühtub Harjumaa av. raamatukogude võrk 100-protsendiliselt maakonna algkoolide võrguga. Harjumaa võib õigusega selle üle uhke olla!

Edasi anname sõna möödunud aasta andmeile. 1. aprilliks oli av. raamatukogusid Harjumaal 103, seega on uus võrk juure toonud 9 kogu. Raamatuid kogudes 100 elaniku kohta tuli kõige rohkem Pakri vallas 232, kõige vähem aga Keila vallas — kõigest 53 raamatut. Kõige elavamalt on raamatuid laenutatud Rapla vallas (keskmiselt 22 raamatut iga lugeja kohta) ja kõige tagasihoidlikum on olnud raamatukogu kasutamine Naissaare vallas (üks raamat lugeja kohta aastas). Raamatukogude juhatajad peaksid rohkem hoolitsema selle eest, et raamatukogude kasutajate peret suurendada. Kahjuks on meil üldiselt kogude kasutajate % elanike arvust väike. Harjumaal on Kuusalu vald see, kus on kõige rohkem kogude kasutajaid — 17% elanike arvust, Keila vallas aga kasutajaid kõigest 4,5% elanikest. Siin tuleb küll kustki süüd otsida, miks on nii vähe raamatukogude kasutajaid.

Peagu kõik raamatukogude juhatajad rõhutavad, et kogude tegevust takistab summade vähesus uue kirjanduse soetamiseks. Viimasel Tallinnas peetud raamatukoguhoidjate kongressil võeti vastu otsus, et av. raamatukogude seaduses märgitud 2 senti asemel tuleks omavalitsustel toetust anda 5 senti elanikult. Teame kohti, kus see minimaalne toetus, 2 senti elaniku kohta, on puudulikult kätte saadud. Harjumaal aga on vallad peagu 100-protsendiliselt vabatahtlikult selle normi ületanud (välja arvatud vaid Raasiku vald). Kirjanduse muretsemiseks kõige suurema toetuse on annud Harku vald: viis korda rohkem kohustatust, s. o. 10 senti elaniku kohta. Kõige rohkem av. raamatukogusid on Kõnnu vallas: kaheksa kogu.

Raamatukogu võib tulemusrikkalt töötada vaid siis, kui kogu juhataja on teadlik oma ülesandeist. Seda on ka Harjumaa silmas pidanud ja on püüdnud hoolitseda kogude juhatajate ettevalmistuse eest võimaluste piires. Raamatukogu juhatajate kursused on lõpetanud 34 Harjumaa inimest,

kelledest tegelike kogude juhatajaina töötab praegu vaid 27 isikut, kuna ülejäänud kahjuks on jäänud eemale raamatukogunduse alal tegutsemisest. Tegelik elu on kinnitanud, et seal, kus ametis on tarvilise eelharidusega ja vastava ettevalmistuse ning huviga isik, on ka raamatukogu tegevus palju intensiivsem ja sisukam. Rõhuvat enamiku Harjumaa r.-kogude juhatajaid moodustavad koolide õppejõud. Kahjuks aga õpetajail ei ole võimalik kulutada raamatukogule tarvilist energiat, kuna meie tänapäeva kool nõuab neilt isegi täit tööjõudu.

M. Loonde Harju maavalitsusest, kelle käes on raamatukogu asjad, arvab, et asjale oleks kasuks, kui välja töötatakse üldine av. raamatukogude revideerimise kava ja see ka üldiselt maksma pandaks. Praegu on nii, et iga maakoolivalitsus on ise oma maakonna jaoks välja töötnud vastava revideerimiskava. Teatavasti revideerivad av. raamatukogusid koolide inspektorid kui ka vallavalitsused. Siin tuleks täpsalt määrata, mida revideerib vald ja mida koolide inspektor. Tuleksid koguni välja töötada kahesugused kavad: 1) raamatukogu majanduslik revideerimine ja 2) raamatukogu üldise seisukorra ja tegevuse revideerimine.

Kui me Harjumaad oma avalike raamatukogude poolest võime lugeda parimate hulka, siis siin ühe mõjuva tegurina tuleb kinni naelutada seda, et Harjumaa raamatukogude eest hoolitsemine ja nende asjade korraldamine maakoolivalitsuses on kogu 15 aasta kestel seisnud ühe ja sama isiku käes, mis on võimaldanud põhjalikku süvenemist oma maakonna raamatukogude tegevusse ja tegelastessegi. Ka ei saa jätta alla kriipsutamata maakoolivalitsuse huvi ja sooja suhtumist raamatukogunduslikele küsimustele.

Harjumaa raamatukogud on ka hoogsalt kasutanud viimast suuremat soodustust raamatute ostmisel: kirjastajad müüsid raamatuid 25-protsendilise hinnaalandusega nii, et riik tasus 37,5% kaane hinnast, kuna raamatukogudel tuli tasuda ainult 37,5%. Sellastel tingimustel ostis 76 raamatukogu 2306 raamatut kaane hinnaga 7922 krooni väärtuses, kusjuures saadi lisatoetust Haridusministeeriumi erakorraliste kulude arvelt 2966 krooni suuruses.

Hallas'e „Uus programm“ Kunda Rahvaülikooli õpilaste ettekandel

Kaarel Murdel

Ilmub mõttevahetuse korras.
Toimetus.

Neid tuleb ja läheb. On mitmesuguseid: avarapilgulisi, väiklasi, keskpäraseid, hoolelt suhtuvaid ja üpris saamatuid, kes on juhtinud meie maa vaimset ilmet, noorte kasvatamist ja lõbustamist lähemas minevikus, olevikus ja sooritavad seda tulevikuski.

Maa on visa oma palet muutma. Ta on nagu tugev kaljumägi, kus üks-teine proovib oma jõudu ja siis lahkub. Ega see võrdlus ole valesti üteldud, sest ma mõtlen nendele suurtele hulkadele haridustegelastele ja maanoortele, kes, väljudes huvist ja igavusest, hakkavad juhtima pidude korraldamisi, hakkavad näitejuhtideks tolmunud ja rekvisiitidevaesel seltsimaja näitelaval, sest midagi peab tegema valla kantseleiametnik, kooliõpetaja või kooli lõpetanud talulaps,

Juhuslikud juhid

kui ta ei taha saada karmilt arvustatud või alahinnatud.

Kes neid siis alahindab? Nad on ju haritud, ja see juba räägib ise, mis on üks-teine tegelane. Aga see lugu ei ole maal sugugi nii lihtne kui kõrvaltvaatajale paistab, sest kui kooliõpetaja, ütleme noor mees, tuleb maale, siis sel juhul, kui ta ei löö kaasa seltsielus, ei võta juhtimist või ohje enda kätte, üteldakse:

„Mõni kooliõpetaja või asi.“

Maamees hindab haridust sellest küljest, et mees olgu igati vahva — õpetagu lapsi hästi, juhtigu näitemängu hästi, joosku, hüpaku ja tehku kõik hästi. „Ta on ju kooliõpetaja.“ Säärast lauset võib kuulda õige tihti, kuid kuhu poeb siis maamees ise? Tema lööb käega, naerab noorte jäänditamiste peale ja vihub talus tööd teha. Ja ta ei anna armu esmaspäeva hommikul ka peol mänginud pojale-tütrele.

Nii on see olnud aastaid.

Ja siis ei ole ime, kui noor kooliõpetaja, kes algab oma karjääri maal, hiljem kihutab linna. Seltskondlik töö, see kuulub maal juba tema kompetentsi, sellest ei pääse ükski rahvalagustaja. Seda teades tehakse kõike pealiskaudselt, niipalju kui just heaks olemiseks vaja ja et maa eriti ei nuriseks. Nurisemist on muidugi. Vald on suur, talusid palju, ja igas talus ise taar.

Kord on see juhtiv jõud kooliõpetaja, kord vallasekretär, kord teine ametimees vallas, harva aga lihtne perepoeg, kes pärib kunagi talu, kuigi mõni niisugune omab huvi ja tahtmist oma seltsi haljale oksale tõusu vastu. Niisugune noor kannatab alaväärtuse komplekside all. Kui temast kõneldakse, siis ta ütleb:

„Ah, mis nüüd mina või! Küll sekretär või konstaabel. Või mõni teine.“

Ja nii see lähebki. Ikka sekretär, kooliõpetaja või konstaabel. Nemad on ju selle maapoisi meelest haritud, teavad kõike nükked ja peavad teadma, mis on õige, mis ei sobi ja mis sobib. Nemad on ju rohkem õpinud. On koolitatud. Võib-olla, see mis nad teevad, ei näi talle alati õigena, vastuvõetavana, aga kui autoriteet ütleb, no keda siis veel peab uskuma. Ja see maapoiss alistas vaikselt, nohiseb omaette, seljataga siunab ja lõpuks tõmbub tagasi. Kurb. Muidugi on kurb. Inimest, kel on juhi omadusi, on huvi ja taht, sunnivad loobuma juhuslikud jõud, kes rassides siia ja sinna löövad mõne naelakese maa kultuuriellu ja lahkuvad siis kerge südamega. Ja milleks ongi vaja rassida tõsiselt, kui on teadmine, et kaua siin siis õige ollakse. Kellele tehakse? Ja nii võetakse kergelt tõsisid asju. Aga see maamees, kes jääb, see teeks kõike südamest ja teeks omale, enda kodunurgale, kuid teda tõrjuvad välja need haritud jõud, sest nemad ju teavad, kuidas ja mis teha. Aga teinekord niisugune lihtne ja mitmesugustest mõjudest rikkumata poisi vaist räägib palju õigemini kui seda teevad intellektuaalsed jõud, kes ei ole saanud veel oma maailmavaadetki täieliselt kätte.

Ei ole ka paremad need talulapsed, kes, lõpetanud mõne haridustempli, siirduvad koju mõneks kuuks, aastaks, et siis leides kohakese, jälle kodunurgast välja lennata. Enamail juhtudel jäävalt.

On ju ka neid, kes mõnesse alasse täie innu ja armastusega, süvenevad, ning siis tõesti hakkab kõik elama, muutub imetlusväärseks ülestõusmiseks tardunud olekust. Niikauaks kui seegi kistakse elu halastamatutest kätest kuhugi kindlasse ankrusse. Inimene tahab edasi, tahab näha kindlat platvormi jalge all. Ja kolkaseltsimajaja tolmunud lava saab mõnelegi geniaalsele autodidaktile, poolharitlasele, hüppelauaks provintsi linna teatrilavale ja hiljem pealinna. Või hea organisaaator leiab instruktorkoha.

Siis tuleb jälle hall ja ilmetu uduaeg, kus üks juhib ja teine katsetab, ning kõik, mis sünnib, — nagu kistakse läbi kadalipu ja oodatakse värsket verd — uut generatsiooni. Kuid igal sugupõlvel on omad küpsimisaastad, kus arenevad huvid ja tegevusväljad. Põrgatakse kokku, süüdistatakse üksteist, haaratakse siit-sealt ja kihutatakse minema — südames teadmine, et on tehtud küllalt. Alles hiljem saadakse aru, et paar aastat ei ole küllalt pikk aeg väärtuste sünnitamiseks, mida oleks kõige paremini võinud teha see kohapealne perepoeg, kes oli rikkumatu, jõuline, pisut sõnaaher, kindel, aga tagasihoidlik; kes andis ruumi neile „maailmavallutajaile“ või „hüdaabitöölisile“.

Ja see perepoeg annab ikka teistele ruumi, tõmbudes vaikselt kõrvale, kuidagi alandlikult naeratades, ja jääb aeg-ajalt võõramaks, kuni ta pärib talu, abiellub ja sigitab lapsi. Lööb käega ja muigab halvakspanevalt janditamistele, millest ta kord oli vaimustatud, oli valmis rakendama oma jõudu selle elustamiseks, aga kuna ta oli vaid lihtne maapoiss — siis...

Ent kus on töölisi, seal ehitatakse ka midagi. Üks ehitab enesele, teine ehitab teisele. Elavad, ja õnnelikud on mõlemad. Ja teisiti see olla ei saagi.

Väärtused sunnivad ikka elu ääsitules.

Kuidas parandada . . . ?

Jah, kuidas parandada noorsugu? See küsimus on olnud üheks tähtsaimaks läbirääkimiste osas paaril viimasel E. Haridusliidu asemike kogu koosolekul. Viimasel neist, k. a. 4. jaan. toetus algataja koguni ühele tuntud hariduselule juhi kirjutusele.

Ka siit-sealt mujalt kuuldu, nagu kraadestuks liig suur osa meie linnanoorust ja nagu poleks maanooredki kõlbeliselt vajalisel kõrgusel. Küsimuse algatajad on väga agarad siin abinõusid otsima selle vastu ja on pahased, kui neid ei võeta tõsiselt.

Tõsiselt võtta on aga väga raske sellaseid asju, mil pole kindlat piiri. Mõisteid „ulakus“ ning kraadelikkus“ aga kindlalt piiritleda ei saa. Vanatüdrukule on noore neiu rõõmus naeratus juba raske patt ja palvevennale on pillimäng lausa saadana võrgus siplimine. Mis ühele on patt, võib teisele olla koguni voorus. Meie aja neiu või naine peab vägagi vooruslikuks, kui ta oma ilule puudritopsikesega või mõne pulgakese-ga pisut kaasa aitab; on aga tegelasi ja asjamehi, kes „värvimise“ ja „krohvimise“ kohta ei leia küllalt hukkamõistvaid sõnu.

Igäihel on oma väljakujunenud mõiste ulakusest ja sellest lähtudes siis hädaldatakse. Lihtne loogika aga ütleb, et siis vaiel-da ei saa, kui pole kindlapiirilisi mõisteid. Seepärast on ka ülalnimetatud koosolekuil vaielused jäänud pidamata ning on piirdu-tud isiklike muljete avaldamisega.

Minule on eriti sügavalt mõjunud vana koolimehe ja kirjaniku hr. E. Särgava sõna-võtt: „Olen 50 aastat rahva hulgas töötanud. Kui teie suudaksite ette kujutada, missugune oli meie noorus vanasti. Kui palju ta on paremaks muutunud. See õhutab ikka jälle haridus- ja kasvatustööd tegema. Kaebama tulla, nagu oleks meie noorsugu hukas, ei ole minu arust õige. Kui ma hakkan võrdle-ma omaaegset ja praegust noorust, siis ma

ei oska väljendada . . .“ Tõesti nagu lõpek-sid tuntud sõnameistril sõnad ja nagu lii-guks vana haridustegelase pika habeme taga midagi. See siiras vaimustus kandub edasi ka meile, nooremaile.

Kerge on kivi visata noortele — neil on raske end kaitsta. Ka unustavad moraaltise-jad oma nooruse ega mäleta, et nende pihta omal ajal heideti vähimalt samu süüdistusi.

Keegi ei salga, et meil on linnades kraa-denoorust ja ka maal ulakaid, nagu meil on vargaid, tülitsejaid, laisku, joomareid ja palju muid pahesid. Keegi ei hakka ometi nende pärast hädaldama. Politsei ja kohus ei kaeba ega aruta, kuidas kuritegevusest lahti saada — nemad täidavad oma ülesan-deid ja nii teevad oma parima. Ka meil — haridustegelasil — on oma ülesanded. Neid täites me kasvatamegi noorust.

Aga kasvatamisel on oma võtted ja teh-nika. Üsna algeline pedagoogika juba ütleb, et hädaldamise ja virisemisega ei saada edasi, küll aga võidakse sellega kahju teha.

Kas pole kraaderahvalegi suureks julgus-tuseks, kui neist kõneldakse? Iga inimene on auahne ja kuulsushimuline. Seepärast oleks kasvatustööle aina kasuks, kui vähem hädal-dataks.

Pealegi on virisejad alati osavad üldista-jad. Pisijuhtum kusagil raudteejaamas juba tõendab neile kogu noorsoo allakäimist, põhjustab juba kiviviskamise. Aga meie noorsugu on ometi terve, tervem kui kunagi varem. Ta on elujuline, töötahteline, on vääriline meie tuleviku kandja. Kas ei ole noortele hoobiks, kui arutatakse nende rais-kumist? Kas see ergutab nende püüdeid ja töötahet? Iga kasvataja tunneb sääraseid mõjusid. Seepärast tuleks tõsiselt küsida, kuidas vabaneda mõttetust ja ülekohtusest hädaldamisest.

Kuidas parandada virisejaid?

Vabaharidustöötelased!

Tellige „ARENG“!

Viru ranniku vabaharidus- töö väljadelt

(Järg.)

Arusaadavalt arenevate tööstusrajoonide mõju, nii nagu nende spetsiifilised õlidelõhnad ja suitsupilvedki, kandub ka ümbruskonna põlistalude piirkondadessegi. Kuid seal areneb siiski tervemat vaimu, mis tihti satuks otsekuul teatavasse võitlusse rohkem agulikultuurilise tööstuse mentaliteediga. Meenub muide mõne aasta eest peetud Järveküla noorte õpiringi töökoosolek, kus noored ise õige teravajooneliselt arvustasid seda „uut vaimu“, mis tööstusest kipub kanduma küllagi.

L ü g a n u s e ümbrus näib olevat igatahes veel praegugi kindel oma põlistes maa vabaharidustöö traditsioonides, kusjuures rõõmustavalt ka ülendava laulu harrastusele on jäänud hinnatav osa. Selles võis veenduda, kui pärast loengut kohalik laulukoor tõi kuuldavale oma sütitavad ettekanded.

Kuulajaid-osavõtjaid oli kaugemaltki, isegi kuni 7-me kilomeetri tagant, kuigi väljas pakuks pakane. Ja seda samal ajal, mil läheduses, tööstuse rahvamajades kuulajate arv ulatus vaevalt üle 20-ne.

Kiviõlist umbes 4 km. kaugusel, läbi metsa ja heinamaasiilu, asub laialdane S o o n u r m e küla ja selle väike koolimaja. Noored käisid ise kutsumas, et tuldaks neilegi kõnelema. Kasutasin selleks teisel vabaks jäänud päeva. Kuulajaid oli siingi võrdlemisi rohkesti, kuigi loengu teatavaks tegemiseks oli jäänud vaevalt paar päeva. Soornurme üenü-lasil näib olevat indu, kuid vaikset huvi on vanemailgi inimesil. Kurdetakse ainult suurema haridusega eestvõtjate, juhtide, puuduse üle.

Läbi tuisu-külma jõuame viimaks endisest suvilast ehitatud P u h k o v a koolimajja. Varematel aegadel on läheduses asuv Meriküla olnud suurejooneline ja kuulub suvituskoht, mille mõju on nähtavasti jätnud seninigi teatavaid jälgi. Taluperemehest küüdimees seletas, kuidas varem olnud siin ikka päevad, kui Meriküla kihanud

miljonäridest. Siis oma talu olnud vaid eluasemeks, rikkalikku teenistust saadud aga oma uhkete täkkudega lõbutsejaid rannalokaalidesse sõidutades. Nüüd on aga kadunud endised ajad, pole enam taludes endisi uhkeid täkke ega voorimehetroskasid ja omad põllud peavad andma peatoidust. — Kuid kas pole siiski veel jäänud järele endist vaimu ja eluviise? See küsimus kerkis üles, kui hiljem kuulsin ühelt kohalikult elanikult mõningaist külanoorde „kangelastegudest“, mis kõnelevad küll kõigest muust, kuid kõige vähem tervest kultuurivaimust. Veel mõne aasta eest olevat olnud koha peal isegi nn. „hävitajate selts“ noormeesest, kes oma „õilsaks“ ülesandeks seadnud organiseeritud ulakused. Kuid näib siiski, et see „romantika aja“ võlu viimaks hakkab kaduma. Ei puudu siin eeldused isegi õpiringiliseks tegevuseks.

Puhkova ja Meriküla asuvad lähemas naabruses. Puhkova tuletõrjel olnud oma maja, kuid ta müünud selle. Teine seltsimaja on Meriküla naiseltsil „Linda“ — endine suvila. Seltsil on raskusi maja korrashoiuga, kõnelemata selle otstarbekohasemast ümberehitamisest. Oleks küll õigem lahendus, et kõik ümbruskonna seltsid ühiselt loovad rahvamaja sihtasutuse ja ehitavad rahvamaja nõuetekohasemalt ümber. Kuid naiselts ei taha selle mõttega soostuda: raske on jagada maja teistega. Nii võime „loota“, et Merikülal-Puhkoval lähemas tulevikus seltsimaja ei olegi.

*

Lumevaikusel puhkaval suviti nii kihinal elav N.-Jõesuu. Samasugune vaikus näib siin valitsevat ka vaimses ja seltskondlikus tegevuses, selle „pärisosas“, kes põliste jõesuulastena elavad sealset alevi- või rannakaluri-elu. Suvituskohtade kultuuri- ja hingeelu näib olevat omaette huvitav peatükk ja mõnetigi õpetlik on sellesse pilku heita just talvisel ajal, kuna suviti kohalikud ela-

nikud otsekuu kaovad väljast tulevate suvitajate varju. Iseloomustavalt võrdles kohalik koolijuhataja hra K a l m o sealset rahvastikku leiduva liivaga samas mererannas. — Kõik elu- ja teovõimelisemad siirduvad talveks eemale — kes linna, kes tööstustesse. Kohale jääb peamiselt vanu või siis lapsi. Kuid ka laste arv kahanevat aastast aastasse, nii et kooli on tulnud isegi koondada. Neistki suur osa, kes tegevusealistest jäävad peatuma kohale, elab nagu mingit talvunelist elu ja ootab kevadet, mil väline elurutt rannas ja rannalokaalides tõmbab kuidagi kaasa neidki. Ja kui kõnelda mõne kohaliku haridustegelasega, siis kurdetakse rahva huvidevaesust, need teised aga näitavad näpuga esimestele, et — vaata, need on loiid ega taha algatus- ja juhtimisvaeva võtta endale! Nii siis puhkab suvitiskoht ja ootab suvitajaid ja nende poolt kaasatoodavat „kultuuri“.

Peale rea spordiseltside on Jõesusus tähtsaimaks org-iks karskusselts „Kalju“. Selts omab ja peab ülal ka rahvamaja. See aga vajavat korrastamist, mis ülalpidajaile minevat raskeks. Aktiivsemal osal seltsitegelasist on nüüd aga lahendada kaks küsimust — kuidas kujundada senine karskusselts elujõulisemaks kultuur-haridusseltsiks selle intensiivsema seesmise tegevusega ja kuidas korraldada rahvamajaküsimus vastava seltsidevahelise sihtasutuse alusel.

„Askeedireeks“ nimetas Kallivere koolijuhataja hra A a r e t seda tüübilist ingeri sõidukit, millega N.-Jõesuust sõitsin ingerlaste tähtsaimasse keskusesse Kalliveresse ja sealt läbi 25°-se pakase tagasi — venetaoline plekiga löödud regi, laud risti üle istumiseks, nartsutekk põlvedel. Kuid küüditulnud sõnakehv ingeri noormees siiski punetas tervisest, kuigi tal seljas oli vaid õhukesevõitu palitu. Seal vene külade keskel ja otsekuu mitmete ristlevate tuulte vahel elab meie sealne hõim, viimasel ajal nähtavasti loomulik ja sõbralikus läbisaamises eestlastega. Koolis on paralleelselt eesti ja soome klassid, õpetajaskond kultuurihuviline ja elanikud sõbralikud. Hoolimata 28°-sest pakasest oli loengu-õhtul kuulajaid rohkesti. Vajatakse ja otsitakse vaimutoitu.

Kuigi seltse on terve rida, on nende vahel arenenud loomulik ja terve koostöö vaim, nii et ei leita põhjust tavaliseks kurtmiseks selles mõttes. Peagu kõik intelligentsed jõud, eesotsas õpetajatega, löövad aktiivselt kaasa kultuurielu arengus, kuid on silmapaistvaid tegelasi ka kohalike elanike hulgas, kuigi ses mõttes võiks soovida suuremat juurekasvu noorte hulgast. Vähestel aga võimaldub saada rohkem haridust. Ka lahkuvat aktiivsem osa noori kodukohast, otsides tööd-teenistust mujal, kui olud on vähegi avaramad.

Raskemate aegade hüve aga olevat Eesti-Ingeril selles, et siis tuleb jälle teovõimelisemaid noori tagasi ja sellest elustuvat rohkem ka kohalik seltskondlik tegevus. Sedalaadset nähtust olevat muide märgata ka praegusel ajal. Ja ingeri seltsidel on terve rida uusi kavatsusi ja ettevõtmisi. — Tavaliste pidude kõrval käivad noored järjekindlamalt koos käsitööõhtuil, kavatsetakse korraldada kursusi tervishoiu ning käsitöö alal jne., kavatsetakse üritada ka õpiringilist tegevust jm.

Ringreis lõppes tagasiteel loenguga Kadriinas. Kadriinat võib arvata nende põliste seltskonnatöö kollete hulka, kus vaim pole jäänud tuimaks, nagu seda võime näha ehk mõneski samalaadses kohas. Hoolimata püsivast pakasest ja raudteelähedasest alevikukohast oli loengu puhul loenguruum kuulajaid täis, kes jälgisid ettekandeid huvi ja tähelepanuga. Intensiivse seltskondliku töö viljana omab koht kohaliku haridusseltsi korraliku rahvamaja, ka on märgata seltskonna teadliku kaasaaitamise jälgi ka uue moodsa koolimaja saamises. Peab imestama seda ettevõtlikkust, mis on võimaldanud samas rajada ka tuletõrjel oma iseseisva seltsimaja, mil olevat ka korralik pidusaal. Kadriina H-S-i rahvamaja võib olla eeskujuks eriti ka oma väiksemate ruumide poolest, mis võimaldab arendada järjekindlat seltsitegevust. Ja kuigi pidusidki olevat tihti (neist, jah, mõned küll ka tuletõrje „mürtsu-õhtud“), korraldatakse järjekindlalt loenguid igal neljapäeval, mis puhul kasutatakse eeskätt paremaid välislektoreid. (Lektorite saamiseks on pöördutud mitmete

kesk-orgide, Jänedä põllutöökooli jne. poole, kust korraldajad on lektoreid saanud tasuta.) Ja kuulajaist polnud puudu selgi külmal päeval. Kadrina seltsidel näib olevat hea kaader aktiivseid tegelasi ja nende vahel on teostatud töö- ja ülesannete jaotust.

E. O.

Märkmeid vabaharidustöö mõistest

Seoses vabaharidustöö probleemi muutmisega aktuaalseks on hakatud rõhutama, et tuleks kindlaks määrata vabaharidustöö mõiste ulatus, kust õigupoolest algab vabaharidustöö ja kus ta lõpeb. Kuigi teooria alati ei ole töö kordamineku vältimatuks eelduseks, on asjale siiski kasuks, kui vabaharidustegelaste pere praktiliste kogemuste kõrval omab ka teoreetilisi teadmisi. Eriti on eelüteldud lause maksev vabaharidustöö juhtkonna kohta.

Vabaharidustöö mõiste võib olla pedagoogiline ja juriidiline. Praktiliselt aga on tähtsam see, mida mõistab vabaharidustöö all riigivõim, seepärast püüame tuua märkmeid vabahariduse haldusõigusliku mõiste kohta.

Kehtiv õigus vabaharidustöö legaalsel definitsiooni ei sisalda ja vastavais terminis esineb mitmepalgelisus: varasemais normistikes esineb termin „haridustöö väljaspool kooli“ ja hilisemais „rahvabharidustöö“, kuni lõpuks 1938. a. antud valitsemise ja korraldamise seadus rajas termini „vabaharidustöö“.

Järgnevas väljanopeid Haridusministeeriumi vabaharidustöö nõuniku A. Leinjärve referaadist „Vabaharidustöö ühiskondlikke lähtekohti ja vorme“.

„Inimene on ühiskondlik olend, milline asjaolu vajutab pitseri tema vaimulaadile, mida ühiskondlik keskkond kujundab ja vormib, kusjuures loodus inimest teatavate pärimuslike eelduste

*
Üldiselt kokku võttes — mitmekesine ja huvitav on Viru ranniku kultuuriline pale. Selles on rohkesti liikumist ja elu, kuid ka mõningaid vajalisi, lahendamist ootavaid ülesandeid ja probleeme.

kõrval on varustanud teguriga, mis on nagu tema vaimse ja kehalise elu aluseks. See on elualalhoiutung. Selle teguri mõjul inimene püüab avardada oma eluavalduste sfääri ja korraldada selles oma elutingimusi.

Inimese elutingimused olenevad tema tarvetest ja nende rahuldamisest, eeskätt füüsilistest ja psüühilistest, mis on omavahel sõltuvuses. Füüsiliste ja psüühiliste tarvete järele tulevad sotsiaalsed tarbed, millistest on tähtsaimad: tarve tunnustuse ja kaastunde järele. Tarvete rahuldamiseks satub inimene lugematu suhetesse kaasinimestega, millest tekib keeruline ühiskondlik olustik, mis kujundab ja vormib inimese isiksust. Selles kujundamise protsessis avaldub tendents, et inimene muutub loodusinimesest üha rohkem kultuurinimeseks: ettenägelikuks kaalutlejaks, ja lõpuks — loobudes kivenenud traditsioonidest — hakkab suhtuma oma elukorraldamisse teadlikult. Temas tekib eneseharimistarve: tarve endale aru anda nendest jõududest ja tingimustest, millest oleneb tema elu, ja tarve arendada oma vaimseid, kõlblaid, ja kehalisi jõude ning loomupäraseid avaldusi.

Seega on vabaharidustöö lähtekohaks eneseharimistarve ja selle tarbe rahuldamine — eneseharimistöö, mis jaguneb individuaalseks ja kollektiivseks.

Riigivõim suhtub kodanike eneseharimistöödesse olenevalt selle töö vormist: indi-

Hallas'e „Uus programm“ Kunda Rahvaülikooli õpilaste ettekandel

viduaalset ainult soodustab, kollektiivset aga korraldab ja haldab. Järelikult on riigivõimu seisukohalt vabaharidustöö kollektiivne eneseharimistöö.

See määrang on aga lai ja vajab veel tunnuseid, et eritella vabaharidustööd tema sugulusaladest: kutseoskusest, noorsootööst ja koolitööst. Kutseoskus (oskustöölise ja meistrite ala) on individuaalne vabaharidustöö, aga kollektiivne tegevus. Noorsootöö on ka küll kollektiivne, ent haarab alaealisi, mispärast tema suhtes on vabaharidustöö täiskasvanud

kodanike kollektiivne eneseharimistöö. Koolitöö suhtes on raske leida formaalset piiritlemistunnust, mispärast tuleb jääda negatiivse piiritlemise juurde: vabaharidustöö on eneseharimistöö väljaspool kooli.

Vabaharidustöö määrang võiks kõlada nii: vabaharidustöö on täiskasvanute kollektiivne eneseharimistöö. Nii siis: noorsootöö täiendab ja jätkab koolitööd, vabaharidustöö aga jätkab noorsootöoga alustatud tegevust täiskasvanute hulgas.“

(Sõrendused hra A. Leinjärve referaadi väljavõttest on minu omad. E. O.)

M. J.

Märkmeid meie raamatukogunduse minevikust

Oleme tarvitanud ütlust, et raamatukogud moodustavad vabaharidustöö kahurväe. Kõik haridustegelased teavad ja on seda korduvalt rõhutanud, et tuleb kõik sel-

leks teha, et raamatukogudel võimalduks täita oma suuri ülesandeid: olla tõelisteks vaimuvaraaitadeks ja kasvatusasutusteks, mis jõuliselt aitaksid kaasa rahva üldise vai-

mutaseme tõstmisele teadlike r.-kogu juhatajate hoolitsusel ja juhtimisel.

Oleme kujundanud avalike raamatukogude võrgu ja püüame seda muuta nii tihedaks, et raamat oleks kättesaadav ka kõige kaugemas kolkas elavale kodanikule. Praegu on üle 730 av. raamatukogu, kuid seda arvu tahetakse tõsta niipalju, et av. raamatukogude võrk ühtuks av. algkoolide võrguga.

Heites põgusa pilgu raamatukogude minevikku ja arenemisse võime siingi näha ja tähele panna suurt edu ja arenemist oma-riikluse päevil.

Mitte rohkem kui kuuskümmend aastat tagasi teame ainult kolmest raamatukogust, mis töötasid meie seltside juures, ja järgneva 25 aasta jooksul oli juurekasv kõigest 21 kogu, mis teeb vähem kui üks kogu aastas. Alates 1905. a. algab tõus ja 1918. aastaks oli juba 146 seltsil oma raamatukogu.

Kuid need ei olnud veel avalikud või rahvaraamatukogud, vaid personaalkogud, kogud, mis olid määratud oma seltsi liikmeskonnale. Võõrad pidid maksma kautsjoni (sageli omadki liikmed) ja lugemismaksu.

Esimene avalik raamatukogu (kõigile kodanikele maksuta kasutamiseks) asutati Tallinnas 1907. aastal. Esimene raamatukogutegelaste kongress peeti Paides 1919. a. augustis. Seal otsustati juba siis, et igasse valda tuleb avada raamatukogu lugemislauaga ja igasse kihelkonda keskraamatukogu. Samuti tunnistati loomulikuks ja nõuetavaks põhimõte, et lugemine olgu kõigile tasuta.

Rahvahariduse osakond kutsus sama aasta novembris kokku I rahvahariduse päeva Tallinnas, millest võtsid osa seltside tegelased ja hariduslike asutuste esindajad. Seal tunnistati vajaliseks raamatukogude edendamiseks koostöö seltskondlike organisatsioonide, kogukondlike omavalitsuste ja riigivalitsuse vahel, kusjuures eeskätt omavalitsuse ja riigivalitsuse kohuseks on raamatukogude ainelise külje eest hoolitsemine. Siis veel tunnistati tarviliseks r.-kogu asutamine igasse valda ja raamatukogunduse instruktorite

ametisse panemine, kes kuuluksid Haridusministeeriumi Rahvahariduse osakonna juure. Ja pandigi ametisse vastavad raamatukogunduse instruktorid. 1921. a. tegi ministeerium maakoolivalitsustele ettepaneku koostada r.-kogude võrk, kusjuures nõuti, et tuleb arvestada seltskonna nõudeid ja sooviavaldusi, tarviduse korral kokku kutsudes seltskonna ja haridustegelaste kokkutulekuid.

Kindlasti nõuab mainimist ka 1921. a. märtsis Tartus korraldatud kongress, mille otsused võeti hiljem avalike r.-kogude seadusessegi. Seal nõuti, et uute kogude avamise algatajaiks olgu valla omavalitsused. Nad hoolitsegu selle eest, et tekiksid haridus- või raamatukoguseltsid raamatukogudega; toetussummade eest ostetagu ainult raamatuid, kuma kapid ja muu inventar jäägu seltside muretseda; asutagu raamatute korjamisele üksikute isikute käest kas pärisomanduseks või laenuks.

Asi edenes ja raamatukogude instrueerimiseks töötasid Haridusministeeriumi juures haridusinstruktorid. Majanduslikust surutusest tingitud koondamistel 1930. a. teisel poolel kaotati eelmistest koondamistest alles jäänud viimnegi haridusinstruktori koht. Ja siis katsuti asjast üle saada nii, et r.-kogude instrueerimine ja revideerimine tehti ülesandeks koolinõunikele. Kuid see ei olnud kõige õnnelikum samm, sest tänapäeva kool nõuab koolide inspektoreilt niipalju energiat, et raamatukogude instrueerimiseks ei taha kuidagi aega jääda.

Siis av. r.-kogude seaduse maksamahakkamisega 1925. a. algas uus ajajärk raamatukogunduse alal. Seadluses öeldakse, et av. r.-kogusid asutatakse ja peetakse ülal valdade ja linnade poolt niisugusel arvul, et kogu oleks kättesaadav kõigile kogukonna kodanikele. R.-kogu pole nüüd enam seltsi juhuslikest sissetulekuist sõltuv tegevusharu, vaid iseseisev ja seaduse alusel töötav asutus, mille eest peab hoolitsema omavalitsus.

(Järgneb.)

Kulduur ja kultuur

„Ah sa s s i g a küll! Minu kulduur, minu kulldd-uur! Säh sulle kamakas vastu vahtimist, kas said nüüd!“ ja härra Ammeri — kaupmees engros: nõöbid, suured ja väikesed, juuksekammid ja muud pudu — vanim võsu, üheksateist aastane Oolaf karjub kui metsaline külla tulnud klassikaaslase ja leerivenna Antsu peale, kellega nad on küll lapsest saati olnud alati koos.

„Andesta,“ tahab sõber midagi ütelda.

„Ssleetat veel! andesta, andesta, minu kulldd-uur on nüüd läbi! Ja veel jalaga trambid peal, sa kohmakas lontjalg!“

Härra Ammeri, kaupmees engros — nõöbid ja viksid jne proua abikaas astub nüüd oma lemmik-poja ja äripärija tuppa.

„Aga mis on juhtunud, armas poeg? Oled ju nii ärritatud! Vaata kui punane su nägu on!“ hüüab armuline majaproua, ise näost mitte vähem punane.

„Mõtle aga, mammi! Minu kulduur kukkus, minu kuld-uur,“ hüüab Oolaf, rõhutades kuidagi vasitlikult kahe sõna selget vahet.

„Aga pojuke,“ sulges proua Ammer oma paksud, täissöönud inimese roosad käekesed oma ümarale kõhukesele. „Ega see siis veel tähenda, et võid sarnaselt karjuda oma sõbra peale, ühed poisid, ühe gümnaasiumi lõpetanud, ühes leeris käinud — ja ... ja ... vististi, nagu läbi udu“ — ja prouake istub, viies parema käe kõhukeselt hästi ravitud („Meetod Arden!“) otsaesisele... „mulle meenub, nagu oleksid teie isadki üksteist kuidagi noores eas tunnud...“

„Mis ühed ja ühed!“ karjub noorpere-mehe kiskjana edasi. „Kuidas siin võib võrreldagi! Mina, põline rikas, suurkaupmehe ning majaomaniku poeg, ja teine — ssss — popsnik niisugune!“

„Oolaf, anna mulle ometi andeks,“ palub Ants, „läks ju kogemata, olen oma kujutlusis kuidagi harjunud, et sarnase taskukella juure käib pikk kett, aga noh, oli ainult ripats ... ja see ... oma raskusega ... noh, kukkus ... olen kurb, kas sa mõistad

seada ... läksin siis ülesvõtma ja kogemata astusin veel jalaga ka ... hirmust ... ma tean ju kui ... noh, kui äkiline sa alati olla oskad ... Ma lasen parandada ...“

„Parandada! Ära sa siin lälluta!“ katsus Oolaf Ammer veel häält tõsta.

„Aga Oolaff! Kuidas sa räägid, mis sõnad need on! Ise oled ometi gümnaasiumis käinud, kas teid siis nii on õpetatud!“

„Gümnaasium! Gümnaasium, mammi, on hoopis iseasi ... seal õpetatakse tsivilisatsiooni ... seal õpetatakse, kuidas tuleb end pingutada ... et ... aga nüüd siin, kodus omavahel, siin räägin ma, nagu süda käseb!“

„Või süda sul käseb nii! Vaata mul alles lontrust! Tähendab, tahad ütelda, et kogu meie vaev sind koolitada, anda sulle kõik-sugu eratunde, küll keeltes, muusikas, tantsukursused, kõik uhked riided ja peod ... need on siis kõik olnud asjata, mis, mu poeg!“ Ja mammi Ammer ägestub hirmsasti.

Ants seisab nagu nurka pandud väike laps. Tal on äärmiselt piinlik.

„Oolaf,“ katsub Ants rutemini lõpetada seda kurba vahejuhtumit, „tead, mis mulle praegu meenub ... mäletan ka, nagu läbi udu, kuidas vanaema, kui ta veel elas, mitumitu korda suure armuga rääkis minu isa kulduurist. Ema hoidvat seda peidus, kui oma ainsamat aaret, sest sa tead ju, meil pole elu nii naeratanud ... Jooksen koju, palun oma ema väga-väga, ja ma usun, et ta annab mulle selle kulduuri kätte ja toon ta kohe sulle ...“

„Võib juba kujutella, mis kulduur see siis on, kui see juba sinu isalt on päritud!“

„Oo, Oolaf, kindlasti on see väga uhke, ja suur paks kuld-kett on tal ka! Mäletan seda üsna selgesti kuulnud olevat!“

„Noh, kui see see kulduur on ...“ algas proua Ammer piinlikult naeratades —

Aga juba oli Ants hüüdnud „nägemiseni“ ja tormanud toast.

„Ema, tule veidi tuppa,“ sosistab Ants oma emale aias, kus ema oli parajasti lillekapsapäid korjamas. Pean sinuga kõnelema. Veidi tõsiselt kõnelema. Ei, väga tõsiselt.“

„Mis on, Ants?“ küsis ema, rutates tuppa.

„Emake, mul on väga piinlik. Ma ei teagi, kuidas alata,“ rääkis Ants, kui ema, käed puhtaks pesnud, istus tuppa laua äärde.

„Mis on, Ants, mis mure sul on. Oled mul ju alati tubli poiss olnud. Räägi.“

„Vaata, emake, Oolafil on uhke kulduur. Ta sai isalt leeripühaks. Tead, niisugune uhke taskukell, ripatsiga. Nüüd on kõikide silmad ainult Oolafil. Ka tütarlaste silmad! Mind näiteks ei hooa enam keegi. Ema, lühidalt üteldud, ma tahaksin ka saada kulduuri!“

„Ants,“ hüüab ema ehmunult, „mis sul mõttes on! Oled alati olnud nii mõistlik! Sa peaksid teadma meie seisukorda! Ja nüüd äkitselt!“

„Ema, ma pole sinult iialgi midagi võimatut palunud, ema, kas sa pole seda märganud?“ küsib Ants ärevalt.

„Aga muidugi, seda ma ju kõik aeg räägingi! Ja ma kordan sulle veelgi, mul pole seda võimalust! Hea, et ma loodan sind saata ülikooli — ja seegi on ainult siis võimalik, kui sa ise kevadeti ja suveti aidad kaasa meie juurevilja kasvatamisel ja harimisel, et saaksime veidi talvevaruks teenida. Kui kaua ma selle õmblustööga saan teenida!“

„Ema, kui kumaline, sa räägid täna kuidagi mööda — me nagu ei mõistaks enam üksteist... ema, me räägime üksteisest mööda...“

„Ants, sina oled nii võõras täna... ma pole sulle midagi kunagi keelanud, sul on alati ise jatkunud taktitunnet kõigis... otse, nagu su isalgi... Ma olen lubanud sind kõike teha, läbi käia, sõbrustada, kellega sa soovid. Nagu näen, on Ammerite majas käimine sinule siiski halvasti mõjunud...“

„Ei, emake, mitte sugugi, aga täna juhatus üks kole õnnetus... Oolafi kulduur kukkus minu käest maha ja tahtes seda üles

tõsta, komistasin ja astusin ta puruks!“ Murelikult peitis ema näo käte vahele, toetudes lauaservale.

Ants tõusis püsti, hakkas mööda tuba käima, vahtides emale viltu pilguga. Viimaks ta ei jõudnud enam valitseda enda üle:

„Ema,“ haaras Ants kirglikult ema kätest, „Ema, kus su süda on jäänud! Ära piina mind enam, anna mulle ometi minu isa kulduur, mida sa nii kramplikult oled oma käes hoidnud üheksateist pikka aastat! Kellele sa seda hoiad? Olen ju teie ainus laps? Või tahad sa seda ehk?!... Ema, ära vii mind hirmsatele mõtetele. Sa oled mulle püha! Anna mulle see sinu kallim aare, ja ma viin ta ära sinna rikaste pilvelõhkujasse ja mu süda jääb siis rahule. Ma ei lähe enam iialgi sinna nende juure!“

„Ants, ütle mulle, mida sa nüüd räägid õieti, tule istu ilusasti siia, räägime rahulikult.“

„Emake, sa ehk arvad, et ma ei tea... Aga vanaema, kadunu, rääkis mulle mitu korda, et sina hoiad oma käes kõige kallimat mälestust vabadussõjas langenud isast... tema kulduuri! Ma pole millalgi julgenud sind sinu mälestusis segada, kuigi ma meelsasti palju, palju kordi olen tahtnud seda eset näha!“

„Aga Ants, mu poiss,“ hüüdis ema, nüüd juba läbi pisarate naeratades. „See on üks suur eksitus! Mul on aga hea meel, et see nüüd välja tuli ja mul võimalus on sulle seda jutustada! Oota, ma lähen toon kohe ka selle „kulduuri“ siia.“

Ema võttis võtmekimbu ja läks taha-tuppa, mis oli tema magamise- ja töötoaks ja tõi sealt, kummuti ülemisest sahtlist ühe väikse karbikese, mis oli hoolikalt sissepakitud luitunud siidipaberisse, väike must siidipaelake ümber. Ta asetas selle pakikese ootava poja ette lauale ja algas:

„Nüüd jutustan sulle... ja siis näitan sulle paki sisu:

Olin Härma-mõisa valitseja tütar. Isa suurimaks hooleks oli mulle anda kasvatust ja head haridust. Mind paigutati linna gümnaasiumi. Tookord oli vähe keskkooli haridusega eesti tütarlapsi. Olin südames uhke oma haridusele ja elades linnas ühe advo-

kaadi perekonnas, sain võimalust alati intelligentsete inimeste hulgas viibida. Oma hinges unistasin ise ka kord abielluda kas mõne advokaadiga, tohtriga või äärmisel juhul mõne kooliõpetajaga. Tütarlapse unistused! Suveti aga aitasin alati isa tema kontoritöodes ja kui mahti sain, töötasin aias lihttöölisena. See tegi mulle suurt lõbu!

Olin lõpetanud gümnaasiumi. Pidin sel suvel ka leeri minema. Ma ei läinud aga linnale, vaid tahtsin esimesele armulauale minna oma maakirikus, seal, kus mulle lapsest saadik sisendatud armastust kõige vastu.

Mõisaomanik teatas isale, et ta korraldab mulle leeripeo oma kulus, ühes tantsuga mõisasaalis, aga mitte küünis, nagu meil tavaliselt olid tantsupeod talgute ajal.

See oli tore päev! Mõtles, kõik mõisaraha vas kutsuti külla! Muidugi oli neil juba mitu päeva varem ärevust! Poisid puhastasid aiateid, vedasid kruusa, naised koristasid ruume, aitasid köögis küpsetada ja toite valmistada.

Juba suve algusest hoomasin aiatöödel olles üht poisikest, kes oli väga agar hobusemees. Tema ajas päevas ikka märksa rohkem koorma, kui teised suuremehed. Küsisin kord isalt ja see ütles, et neil on tulnud uus teomees ja sellel on kaks tublit poega, väga agarad ja targad.

Leeripäeva eelõhtul triikisin köögis akna juures pesu. Nägin, kuidas see pisike poiss tuli kruusakoormaga ja hakkas sujuvate liigutustega viskama labidaga kruusa mööda meie aiateid. Mul tuli järsku kange tahtmine teha talle midagi head. Kohvi oli meil pliidiahjus soe. Valasin suure kruusi täie, lõikasin toredad viilud sooja sepikut, või ka lauale ja läksin siis välja uksele:

„Hei, kuule, sa tragi poiss, kui sa oled kruusa koorma tühjendanud, tule siis kööki, annan sulle kruusi kohvi ja head sepikut!“

Poiss jahmatas, vaatas üles ja tänas!

Nii, tule aga siia, istu ilusti. Söö!“ ja ma ise triikisin edasi.

Poiss sõi ja vaatles mind, ma tundsin seda. Ta vaatles mind nii teravalt, et ma tundsin kuidagi piinavat ärevust hinges.

Et seda kuidagi leevendada, hakkasin poisiga juttu ajama.

„Kas ammu oled juba siin mõisas?“

„Ei ole, märtsikuus tulime.“

„Ah nii... Paistate väga tragi olema... Mõlemad vennaga. Minu isa kiidab teid.“

„See rõõmustab...“ kugistab poiss ahnelt sepikut.

„Küllap on päris hea süüa värsket sepikut keset tööaega...“

„Seda küll... me saame üldse vähe süüa... palju lapsi... teised puha väiksemad. Ja tööl oleme ainult meie Peetriga. Kodus veel neli pabulat...“

„Oi, oi, siis on küll raske!“

Ja jälle katkeb jutulõng. Ja poisike vaib mind ikka.

„Kuule, kuidas on sinu nimi?“

„Johannes, armuline preili!“

„Noh, Juku, ütle mulle, kuidas siis kooliga jäi, kui te märtsikuus juba kohta vaheatasite? Tulid siis endisest koolist välja või?“

„Koolist? Oh ei. Ma olen ministeeriumikooli juba mitu aastat tagasi lõpetanud!“

„Lõpetanud?“ hüüdsin mina imestunudult, silmitsedes ta kängus kasvu. Ja mul hakkas enesel häbi, et kui Johannes viimati seda märkas... .

„Jah, lõpetanud, armuline preili,“ vastas poiss punastades, üksisilmi kohvikruusi põhja vahtides. „Ma olen juba kakskümmend kaks... Ja tähendab mitte enam Juku... Ema räägib, sellepärast olevat me jäänud vennaga nii väikesteks... et pole olnud kasvu ajal midagi toitvat... aga ei tee viga... tööd jõuab teha... Täna, armuline preili, nüüd pean minema.“

Õhtul jutustasin isale oma sissekukkmist.

„Et ta nii vana on, teadsin küll, aga et ta ka haritud poiss on, polnud mul aimu. Nad on väga tagasihoidlikud töökad inimesed... Katsun poisiga rohkem juttu ajada, ei tea, kuidas ta matemaatikas on. Võtaksin ta meelsasti omale abiks kontoris. Küllap parun lubab!“

Ja tantsupeol järgmisel päeval näen ma Johannest istumas mõisasaalis sohval, ühelt poolt minu isa, kes temaga tõsiselt juttu vestab ja teiselt poolt istub mõisa toatüduruk, muide Oolaf Ammeri ema — kuidagi

halvakspanevalt oma naabrit silmitsedes ja siis poolenisti seljaga tema pole pöördudes.

Olin kogu aeg tantsinud, aga mitte korragi Johannesega. Nägin ka, et ta üldse ei tantsinud. Tundsin südames mingisugust valu tema saatuse pärast, et ta oli nii pisike. Ja et teda koguni mõisa toatüdruk nii hül-gavalt kohtles.“

„Millega Johannese tähelepanu endale äratada? Aga nii, et kõik seda teaksid ja näeksid!

Need mõtted keerlesid mul peas.

Istusin üle saali otse nende vastas ja nägin äkitselt, et Johannesel on uur! Tore, paks uurikett ta pühapäevavesti taskust nõõpauguni!

See on idee! Hakkasin kangesti lehvitama taskurätiga oma tulist nägu, tegin väsinud ilme ja hüüdsin võimalikult ükskõikselt:

„Johannes, teil on uur, palju on kell praegu?“ Johannes jahmatas. Haaras käega uuritasku sihis, aga see oli ju ka muide otse südame kohal! Hüppas siis üles, vabandas valitseja, mu isa ees, ja sammus üle terve toa minu poole. Abitult vaatas ta veidi ringi, ikka veel mitte vastates.

„Noh, Johannes, mitte nii kohmetult ometi,“ sosistasin mina.

Ta oli üleni näost punane, nii punane, et tal pisarad olid silmist purskumas. Kindla käega võttis ta oma uuri taskust ja näitas seda mulle, seistes ise seljaga rahva poole. Kõik, kõik võisid nüüd kadestada seda lihtsat teomehe poissi, keda valitsejapreili kutsus oma poole üle terve saali. Ja seda kõike ainult sellepärast, et just temal, Johannesel on uur, suure ketiga!

Ja ma nägin, v a e v a l t nägin, sest ka minu silmi tungisid äkitselt reetvad pisarad... ma nägin selle — kindlasti ainult „kassikullast“-uuriketi otsas — lihtsat, ümargust plekitükki. Siin ta on...“

Värisevate näppudega avas Ants pakikese.

„Emake, kallis ema, kui tore! Mõtles, kui tore mees on olnud minu isa! See oli siis tema ainsamaks endaavalduseks! Tema, kes ta loodusest oli mittevõitja — oma õnetu kuju tõttu!“

„Jah,“ nuttis ema. „Aga sellest silmapilgust austasin seda väikest poissi. Ma ei rääkinud iialgi kellelegi sellest.

Muidugi võttis isa teda kontoritöödele ja mina — mina ei tahtnud enam muud, kui jääda koju, maale, aeda tööle, põldudele. Emake kurvastas küll alul, aga kui ta nägi kui õnnelik ma olin — kui õnnelikud me Johannesega olime — jäid ka mu vanemad rahule ja järgmisel aastal abiellusime.

Sa tead ju, et sul oli õeke, keda sa kunagi pole näinud. Ta suri õnnetult difteeriasse. Oli maailmasõda. Isa oli sõjas. Elasime ikka maal, oma vanemate juures. Ei saanud arstiabi nii kiiresti.

Sinu isa oli sellest lõpmata kurb ja ta otsustas, et peaksime kolima linna. Et mitte ei juhtuks kunagi niisugust õnnetust arstiabi puudumise tõttu!

Aastatega muutus ju ka kogu olukord. Tulid sakslased, ka mu isa ei tahtnud enam pidada oma ametit. Ta võttis omale poe. Alevikku. Mina kolisin algul nendega. Tundsin aga suurt igatsust maatöö järele. Olin ka siis nii kaugel oma mehest, kes nüüd teenis Tallinnas. Otsustasime siis asuda oma natukese kaasavara rahaga pealinna. Võtsime linnaääres maalapikese, ostime ühes sellega majakese. Kavatsesime alata aednikutööga, nüüpea kui isa tuleb vabadussõjast. Jumal aga määras teisiti! Ta sai surma... Kolm kuud enne sinu sündimist... Ta ei näinudki oma tublit poega! Mul oli algul väga raske! Sinu sündimine, sinu hoidmine, see kõik võttis aega ja võttis ka jõudu! Siis tuli mulle meele, et meie mõisa toatüdruk abiellus Ammeri poisiga, kes oli, niisama nagu sinu isagi, teomehe poeg. Ammer oli ettevõtlik mees, ta tuli juba ammu enne meid linna, pidi olema kusa-gil sissesõiduhuovis tallipoisiks.

Otsisin aadressi üles ja läksingi kord Tartu maantee lõppu Aliidet külastama!

Aga kus! Peremees räägib nii suure aupakkumisega Ammerist! Oi, kas ma ei teadvat, nad on juba ammu sealt ära, elavad nüüd hoopis Raua tänaval. Oma majas!

Läksin sinna! Aliide, uhke proua! Nina püsti! Tema mees on kaupmees. Peaaegu juba nagu suurkaupmees! Ta hangelda-

vat nõõpidega, harjadega —, mis ette tuleb! Ka veab ta välismaa veine ja hoiab neid salaja keldris. Tal olevat alati sakslastega olnud head suhted ja okupatsiooni aega kasutanud ainult selleks, et vara koguda! Oh, oh, on ju nii palju muret selle vara kogumise! Kas aednikuemand ei tahaks vaadata tema toredat poissi — Oolafit?! Ja ta viib aedniku-emanda lastetuppa, kus helesinises atlasvoodikeses lamab Aliide, endise toadruku esimene laps.

„Ei, ega ta ei oska mingit praktilist nõu anda inimesele, kellega on nii suur vahe seltskondlikult... Küll aga proua Ammer ajab teinekord head juttu, kui tullakse teda vaatama, nii, hommikupoolikul, siis kui „härat“ pole kodus...“

Ma ei tükkinud enam kunagi esile. Mul läks ka hästi. Ülevalt korralt kolisid üürnikud välja, ja varsti tuli sinna üks õmbleja. Hakkasin alul tema juures õppima. Talviti tegin siis õmblustööd, suvel aed! Ja nüüd tead isegi, kui palju meil käib turukauplejaid kraami ostmas! Ja me elame sinuga nii toredasti! Ma pole ju sinu pärast kunagi muret tunnud — ainult täna... ehmatasin veidi... üsna veidi... — Aga seda uuri hoidsin ma kramplikult alal, kui asitõendust — sinu isa hinge kultuurist. Ja sinu vanaema, lihtne inimene, kuulis välja sellest temale arusaamatust sõnast „kultuur“ — kulduur! Loodan, Ants, et sul iialgi ei tule enam tahtmist omada kulduuri — seni kui sul on kultuuri!“

20 aastat pingutavat tööd näitejuhina.

August Nõmmsalul, kes töötab praegu Virumaal Saka Noorsoo Kasvatuse Seltsi juures näitejuhina, täitub käesolevas kuus 30 aastat näitetegevust, kusjuures ta kakskümmend aastat on töötanud näitejuhina mitmel pool üle kodumaa paljude seltside juures. Anname sel puhul sõna juubilarile, kes ka praegu, kus teeme tugevaid pingutusi maateatri taseme tõstmiseks ja kindlate amatöörnäitetruppide organiseerimiseks, on üks silmapaistvaimaid ja innukaimaid maalavade tegelasi ja näitejuhte.

— Jah, käesolevas kuus saab täis kolmkümmend aastat sellest, kui mind nakatas lavapisik, mis mind järjest tugevamini on oma võimusse haaranud, ja nii, et peagu kõik vaba aeg on kulunud ainult tegelemisele näitemängudega. Olin siis alles koolipoiss, kui esmakordselt tegime näitemängu. Pidusaaliks oli üks talumaja ja näitelava valmistasime voodilinaadest ja tekkidest. Et kulusid kokku hoida, kirjutasime kolme poisi peale ise ühe kolmevaatuselise näidendi, mille aineks võtsime ühe kohaliku

Mitmesugust

kohtuprotsessi, et rahval asja vastu oleks suurem huvi. Ja olimegi õigesti valinud näidendi aine, mis rahvast murruna kokku tõi. Sissetulek oli suurepärase ja selle ülejäägist laskisime seltsile valmistada midagi valguspildiaparaadi taolist, mis oli pikemat aega meie seltsi nooremate tegelaste unistuseks.

Olime küll alles koolipoisid, kuid juba kan-
ged ja innukad seltsitegelased, kes asja
võtsid alati suure südamesoojusega.

Sellest alates olen pidevalt mänginud
väga paljudes kohtades ja seltsides. Meenu-
vad mõned lood sellest, kuidas sõja ajal te-
gime „teatrit“. Teenisin Saaremaa garni-
sonis Mustjala lähedal 1917. a. Otsustasime
eesti poistega ühe mängu maha mängida.
Näidendit, kus tegelasteks oleksid ainult
mehed, ei olnud saada ja seepärast tuli meil
jälle endil üks näidend meisterdada, mille
rällisime „Naiseohvrüks“. Tegime oma kuus
proovigi ära, ja just siis, kui pidime näi-
dendi maha mängima, tulid sakslased Saare-
maale sisse ja pidu tuli jätta pidamata. Eesti
Vabadussõja ajal Valgas teenides olin üht-
lasi kohaliku teatri „Säde“ näitetrupis näit-
lejaks. Seal tuleb meeles üks juhtum, kus
näitemängu proovil kaks näitejuhti läksid
nii tülli, et löödi maha päris korralik lahing
toolidega. See oli vist, kui ma ei eksiks, „Jaani-
päeva“ proovi ajal. Niisugune oli siis lavas-
tamise distsipliin ja arusaamine näitejuhi
ülesandeist veel linnagi amatöörtruppides.

1920. aastast algab mu tegevus näiteju-
hina Sürgaveres. Asutasime kindla näite-
trupi juba siis ja tegime iga tükiga päris
korralikku tööd enne kui selle lavale lask-
sime. Kuna seetõttu meie poolt mängitud
näidendid peaaegu alati hästi rahvast kokku
tõmbasid, siis teistele seltsidele, kes ainult
paari prooviga armastasid lavale minna ja
näidendi maha mängida, see ei mahtunud
hinge, ja nad katsusid igal võimalikul ja
võimatulgi juhul meie tegevusele kaikkaid
kodaraiseid pilduda. Olime lavavalmiks tei-
nud Rutofi „Kahepaiksed“ ja tahtsime selle
maha mängida. Kohalik kooliõpetaja aga oli
unustanud peo registreerimise ja teised
seltsid olid sellest kohe politseile teatanud
ning palunud peo ära keelda. Ka piletid
olid registreerimata. Aga rahvast oli juba
pidusaali kogunenud nii lähemast kui ka
kaugemast ümbrusest. Otsustasime peo
siiski ära pidada ja nimelt nii: andsime pidu-
listele avalikult teada, et piletid ostetakse
tagasi ja et sissepääs seekord on vabataht-
liku maksu eest. Inimesed nagu taipasid,
milles asi seisis, ja olid nii helled, et saime

peagu kaks korda enam sissetulekut kui
seda oleksime võinud loota kindlahinnaliste
piletitega. Loomulikult ei tule sellest nii
aru saada, nagu oleksime sellest peale haka-
nud pidusid edaspidi korraldama vaid vaba-
tahtliku maksu eest.

Olen oma ameti tõttu — töötan praegu
nimelt piirivalves — peagu kogu Eesti läbi
rännanud ja ikka on mul tulnud tegelda
näitemängude lavastamisega. 1932. a. alates
töötasin mõne aja ka Viljandi Ugaldas. Olen
lavastanud järgmistes organisatsioonides:
Sürgavere Lugejate Ringis, Suure-Jaani
Naisseltsis, Vastemõisa Noorsoo Seltsis,
Kunstiühingus „Vambola“, Ugala teatris,
Emmaste Noorsoo Seltsis, Kuriste Noor-
soo Seltsis, Altja-Mustoja Haridusseltsis,
Sagadi Noorsoo Seltsis, ÜENÜ Palmse osa-
konnas, Saka Noorsoo Kasvatuse Seltsis,
Valaste Maanaiste Seltsis jne. See kõik on
nõudnud palju aega ja tublisti närvegi, ja
ka jalgade vaev ei ole olnud väike. Tuleb
meeles, kuidas Hiiuemaal elades käisin kolm
korda nädalas Saru külast Kuriste kiriku
juure näitemängu juhtima, missuguse tee
pikkus edas-tagasi oli oma viiskümmend
kilomeetrit. Kordan veel: keda lavapisik on
nakatanud, sel on raske tast vabaneda, hoo-
limata ajakulust ja muust vaevast.

Et lavaküsimustes kodus olla, olen läbi
teinud kaks kolmekuist teatrikursust. Esi-
mest juhatas K. Jungholz ja teist P. Sepp.
Lisaks sellele olen osa võtnud näitejuhtide
kursustest, mis korraldati Eesti Haridusliidu
poolt.

Küsite, mida tuleks minu arvates teha
maateatri taseme kiiremaks tõstmiseks?
Ütlen, et maateatri küsimus on esijoonel
näitejuhtide kaadri küsimus. Tuleks hoolit-
seda senisest rohkem näitejuhtide etteval-
mistuse eest, neile veelgi rohkem kirjandust
muretseda, kursusi korraldada senisest
enam ja mitmes osas koguni: algajaile,
edasijõudnuile jne. Ja kõik näitejuhid, kes
ettevalmistuse on saanud ja tublit tööd tee-
vad, tuleks koondada oma näitejuhtide ühin-
gu ümber. Ka on tarvis laiemat selgitus-
tööd selleks, et mõistetakse, mille poole me
püüame ja missugused sihid oleme seadnud
tänapäeval maateatrile. Selleks on väga head

maakondlikud maateatripäevad, nagu neid seni mõnel pool on korraldatud E. Haridusliidu ja Maateatri Näitejuhtide Ühingu poolt.

Püüan ka oma kogemusi kuidagi kättesaadavaks teha kaasvõitlejaile ja praegu töötangi jumestuskäsiraamatu kallal, mis minu arvates oleks kõige sobivam maanäitejuhtidele. Olen oma materjalidega tutvustanud asjatundjaid Tallinnas ja nende arvamine on mind tiivustanud seda tööd jätkama.

Vajaksime hädasti ka üht maanäitejuhi käsiraamatut, ja mida varem Haridusliit sellega hakkama saab, seda suurem tänu talle maanäitejuhtide poolt.

Elmar Oja.

»Põrgupõhja uus Vanapagan.«

A. H. Tammsaare romaani, 298 lk., Noor Eesti kirjast., hind Kr. 4.50.

Selles uudisteoses meie äsja lahkunud suurmeister on oma tõe ja õiguse otsingu või lahkamise surunud rahvamüistendi raamesse. Kui muinasjutus Vanapagan on nüriaruline peremees ja Ants algusest peale kelm sulane, siis Tammsaare uus Vanapagan on algul peremehest-sulane ja Ants lõpuni kelm peremees, kes V. võtab viimse, kuni ta teeb temast n.-ü. igisulase.

Kõigest sellest V. ei saa arugi, sest Ants oskab asja seletada alati ülilosavasti hea sõpruse ja V. kasu vinklist. Võiks siis ütelda, et V. on „arult nõrk, aga usult vägev“. Nimelt usub V., et ta on Vanapagan, kes on tulnud maailma inimesena, et saada õndsaks, et tööga lunastada inimesi — põrgusse. Sellane laialdane missioon viib peakujud välja üksikisiku raamist, teeb nad teatud mõtte-laadi, maailmavaate või kihi kehastajaiks.

Kuulemegi, et Ants on suurest ja õilsast soost, kel on „semlakid“ igal pool ja kelle käsi ulatub igasse maailma otsa, on „läbi-jaläbi ühiskondlik loom“, kellele Jürka on pime abinõu soovitud eesmärgi saavutamiseks. Ants oleks nõus põrgugagi, kui see aga on tulutoov. Nii „antslased“.

Selle kõrval on masendav lugeda „vanapaganlasi“, kellest paremini söövat A. sead ja koerad. Ning romaani mõttekäikudest võib järeldada, et v.-lased on üle vaid loomist ja neist targemad. Põrgust omakorda V. ei tea midagi konkreetsemat, ta vaid usub, ja alles A. soovitusel ta nõustub kinnitama, et ta on tulnud Venemaalt.

Kui V. on Põrgupõhjal teinud oma elutöö, siis ajab Ants ta sealt minema. Nüüd lööb kõikuma V. usk: „Ikka võetakse sellelt, kes teinud ja?..“, mille lõpetab A.: „Ja kõige paremini sööb see, kes midagi ei tee.“ Vanapaganast saab mõrvar, süütaja-mässaja. See hukkab kõik.

Ongi siis, et V. oli aus ja uskus, A. seiras tulukust, noored Vanapaganad aga olid ükskõiksed, kui maha arvata seik, et üks noori tasus kätte noor-Antsule. Ajaloo ülesanne olevat, et sünniks Ants, kes kardab Vanapaganat.

Niipalju lühirefereeringut romaani sisust, millele lisaks pastori sõna: „Kas me ei talitanud elava kuradiga sama mõistmatult nagu Jumala pojaga?“

Endast mõistetavalt esineb kogu selle kõrval palju muidki mõttekäike ja paradokse, mis on tammsaarelikkus, nagu me seda tunneme ja otsimegi. Võiks ütelda, et kui seni Tammsaare oli tõe ja õiguse otsija, kelle suuris maalinguis sellest kõneles elu, siis siin tunneme tõe ja õigusemõistjat, kes kõneleb maalingu abil. Suur vaatleja, suur mõtleja T. on nii süüvinud mõtteisse, et need võtavad järjest abstraktsema ilme, iga elu üksiknähtus muutub nagu sümboliks — veetilga mikrokosmoses on kogu maailma makrokosmos.

Teose ütlusviis on ühtlase järjekindlusega muinasjutulaadiline — erapooletu, reporteeriv, asja suhtes nagu kaugemal seisev. Kujutamine tõuseb paiguti stilismini, nagu me sellega oleme eriti tuttavad A. Gailiti juures.

Selle oma uudisteosega on T. astunud järjekindlalt edasi, on astunud sisse ka romaaniga, oma arengfaasi, kus hakkab kõnelema rõhkem tema enda mõte, nagu seda võis aimata „Ma armastasin sakslases“ ja

mis ilmnes täiesti satiirnäidendis „Kuningal on külm“. Nüüd on sama selgemini järgnenud romaanis, mida võib võtta kui suurt valmi. Muidugi me oleksime oma kergetõndlikkuses ja pealiskaususes õnnelikumad, kui meie ees seisaks otsene naturalistlik sotsiaalromaan. Nüüd peame aga mõistma — miks just „Põrgupõhja“, kas suur maailmapõrgu? — Miks just „uus Vanapagan“, kes selleks, et uuesti jutustatakse keerdselgust „vanapaganlasile“? — Miks just satiirvalmi-vorm, kas sellepärast, et see on ajajärgule sümbolsem?...

Nende ja teiste „sulgude avamisel“ me ei ole aga kuigi kindlad. Ja ütleb autorgi: „Nõnda on inimesega — ta kas usub võõriti või elab võõriti.“ Seepärast oma järelduste tegemiseks lugegu igaüks romaan „Põrgupõhja uus Vanapagan“ kõigepealt ise läbi.

H. Lpm.

Teenetemärke kultuuri- ja noorsootegelastele.

Vabariigi Presidendi otsusel anti Vabariigi 22. aastapäeva puhul teenetemärke mitmesugustelt aladelt tegelastele, kokku 961. Nende hulgast on hinnatud ka järgmiste kultuuri- ja noorsootegelaste teeneid: ajakirjanik Tõnis Braks, EPR t. 4 kl., helikunstnik N. Goldschmidt EPR t. 4 kl., Karskusliidu peasekretär Ed. Kubjas EPR t. 4 kl., ajakirjanik K. Osvet EPR t. 4 kl., haridustegelane Klaara Zeidler EPR t. 4 kl., kultuuri- ja haridustegelane K. Põppar EPR t. 5. kl., noorsoo- ja kultuuritegelane A. Laars EPR t. 5. kl., kultuuritegelane N. Raudsik EPR t. 5. kl., Tallinna N. M. K. Ü. sekretär A. Saarne EPR t. 5. kl., Nagu loetelust nähtub, on hinnatud ka paari-kolme vabaharidustegelaste teeneid.

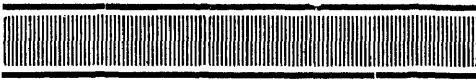
Emadepäev rahvusvaimu tähe all.

15. veebruaril pidas emadepäeva korraldamise peakomitee oma koosoleku, kus kinnitati eelmise aasta emadepäeva korraldamise aruanne ning otsustati rahvusvahelise

kava kohaselt korraldada käesoleva aasta emadepäev suviste esimesel pühal, s. o. 12 mail, kuna koolides on võimalik seda märkida juba eelmisel päeval. Seeaastase emadepäeva põhiprobleemiks ja loosungiks otsustati võtta — ema rahvusvaimu kandjana. Päeva puhuks ilmub järjekordselt vastav juhis-brošüür ja võimaluse korral kirjastatakse ka vastav näidend. Üle maa korraldatakse vastavasisuliselt aktusi ning ringhäälingu kavva võetakse päevakohaseid saateid.

1000 krooni väärtuses preemiaid õpingidele.

Käesoleva aasta alguses jagati preemiaid 1938/39. t.-a. töötanud edukamaile ja pikeemat aega töötanud õpingidele ja õpingide juhatajaile. (Premeerimistulemused vt. „Aren“ nr. 10 — 1939.) Üldse anti preemiaid 73-le õpingile ja 68-le teenekamale õpingijuhatajale kogusummas 1014 krooni väärtuses. Sellest oli eripreemiaid 17-lt asutuselt ja ettevõttelt, kokku üle 400 krooni väärtuses.

Põllupidajate Ühispank

TALLINN, V. Karja 7. Telefon 455-68

OSAKOND: Keila alev Raekoja pl. 6.
Telefon 75.

Võtab raha hoiule,
annab laenusid ja toimetab kõiki
panga operatsioone

H o i u k a r b i d

Pandimaja kauplused

TALLINNAS

soovitavad soodsate hindadega mitmes.

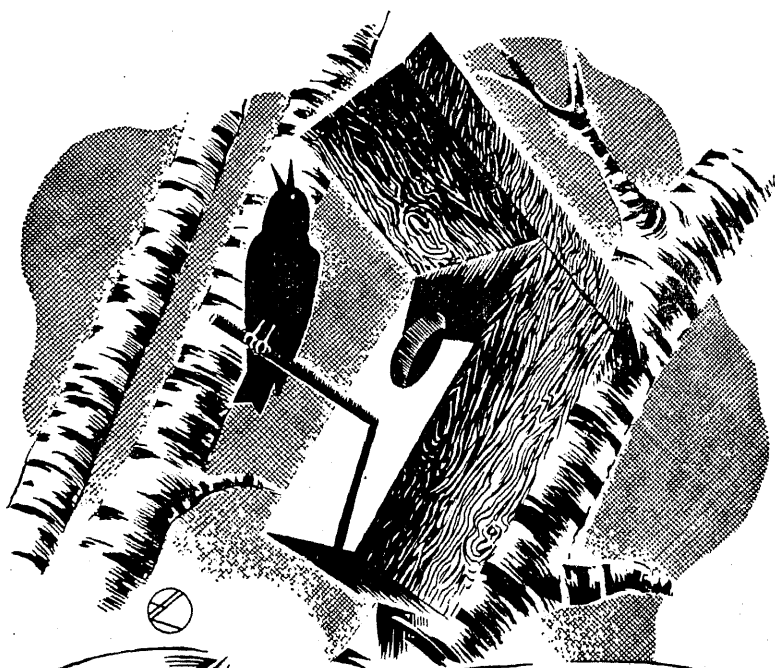
uusi ja pruugitud esemeid:

Maneeži tn. 4, tel. 301-23: Narva mnt. 18, tel. 306-84:

ülilkonnad, palitud, jopid, kasukad, peakatted, jalatsid, karusnahad, v a i b a d jne.; fotoaparaadid, binoklid, tasku-, käe- ja lauakellad ning mitm. kuld- ja hõbeasju.

riide- ja puhvetikapid, söögi-
lauad, toolid, diivanid ja tugi-
toolid, kirjutus- ja raadiolauad,
voodid, tualettpeeglid jne.;
jalgrattad-õmblus- ja
kirjutusmasinad, peeglid,
grammofonid jne.

Võetakse komisjonimüügiks mitmesuguseid esemeid

PAIKESEJOOGID

ETK VEIN · ETK KOHV

NAUDINGSUITSUD

AHTO · VIKING · PALLAS